

TÜRK HUKUKUNDA YABANCI UNSURLU REASÜRANS SÖZLEŞMELERİNİN KURULMASI VE BU SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLÂFI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME^(*)

Arş. Gör. Dr. Halil Alperen IŞIK^(**)

Öz

Reasürans sözleşmeleri birçok hukuk sisteminde olduğu gibi Türk hukukunda da düzenlenmiştir. Konu hakkında sigorta sözleşmeleri hukuku anlamında düzenlemeler olduğu gibi sigorta denetim hukuku anlamında da birçok düzenleme kabul edilmiştir. Sigorta sözleşmelerinde genellikle sigorta ettirenin sigortacı karşısında zayıf taraf olduğu kabul edildiği için, bu sözleşmelerde sigorta ettirene azamî bir koruma sağlanmaya çalışılmaktadır. Buna karşın reasürans sözleşmeleri, kanun koyucular tarafından genellikle taraflarının irade serbestisine bırakılan bir alandır. Zira, reasürans sözleşmelerinde tarafların tümü sigortacıdır. Bu durum ise tarafların yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerinde hukuk seçimi anlamında da serbest olması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Sigorta sözleşmeleri hukuku ve hukuk seçimi bakımından durum böyleyken, sigortacılığın düzenlenen ve denetlenen bir piyasa olması hasebiyle reasürans ilişkilerinin devletler bakımından ciddi anlamda denetim altında tutulduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır. Bu durum Türk hukukunda özellikle Türk sigortacıların yabancı reasürörlerle kurdukları reasürans sözleşmeleri bakımından önem arz etmektedir.

Reasürans sözleşmelerinin kurulması bakımından uygulamada farklı usûllerin benimsenmesi, reasüransın hukukî ve ekonomik mâhiyeti itibarı ile yabancı unsurlu olmaya yatkın bir akdî ilişki doğurması ve bu alanda milletlerarası özel hukuk anlamında kamu düzeni müdahalesine esas alınabilecek veya doğrudan uygulanan kural olarak değerlendirilebilecek bazı emredici ve sınırlayıcı düzenlemelerin varlığı da konuyu önemli bir hale getirmektedir.

Bu çerçevede çalışma kapsamında yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerinin kurulması, bu sözleşmelere uygulanacak hukukun taraflarca açık şekilde seçilmesi, hukuk seçimi olarak kabul edilen bazı özel klorlar, mahkemelerce zimnî hukuk seçimi olarak kabul edilen durumlar, hukuk seçimi yokluğunda uygulanacak hukukun tayini, reasürans havuzları, kamu düzeni ve doğrudan uygulanan kuralların bu ilişkilere etkisi konuları üzerinde durularak Türk hukuku ekseninde değerlendirmeler yapılması amaçlanmıştır. Ayrıca ilgili kısımlarda Avrupa Birliği hukuku ve karşılaştırmalı hukuktaki bazı örnekler ile doktrindeki görüşler de inceleme kapsamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Reasürans, Milletlerarası Reasürans, Fronting, Reasürans Havuzları, Kamu Düzeni ve Doğrudan Uygulanan Kurallar.

^(*) Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 10.12.2024 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 25.12.2024
DOI No: 10.54704/akdhfd.1599227

^(**) Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı / Ankara, Türkiye
E-posta: haisik@aybu.edu.tr
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0003-4189-2781>

AN EVALUATION ON THE FORMATION OF REINSURANCE CONTRACTS WITH FOREIGN ELEMENTS IN TURKISH LAW AND CONFLICT OF LAWS ARISING FROM THESE CONTRACTS

Abstract

Reinsurance contracts are regulated in Turkish law as in many legal systems. In addition to the regulations on the subject in terms of insurance contract law, many regulations have been adopted in terms of insurance supervision law. Since it is generally accepted that the policyholder is the weaker party vis-à-vis the insurer in insurance contracts, these contracts try to provide maximum protection to the policyholder. On the other hand, reinsurance contracts are generally left to the freedom of will of the parties by the legislators. This is because both parties to reinsurance contracts are insurers. This situation results in the parties being free in terms of choice of law in reinsurance contracts with foreign elements. While this is the case in terms of insurance contract law and choice of law, it would not be wrong to say that relations arising from reinsurance contracts are kept under serious supervision by states since insurance is a regulated and supervised market. This situation is of particular importance in Turkish law, especially with respect to the reinsurance contracts concluded by Turkish insurers with foreign reinsurers.

The adoption of different techniques in practice in terms of the formation of reinsurance contracts, the fact that reinsurance creates a contractual relationship that is prone to be foreign-elemented in terms of its legal and economic nature, and the existence of some mandatory and restrictive regulations in this field, which can be taken as a basis for public policy intervention in the sense of private international law or can be considered as overriding mandatory rules, make the issue important.

Within the scope of this study, it is aimed to make evaluations on the axis of Turkish law by focusing on the formation of reinsurance contracts with foreign elements, choice of the law applicable to these contracts by the parties, some special clauses accepted as choice of law, situations accepted by the courts as implied choice of law, determination of the applicable law in the absence of choice of law, reinsurance pools, public policy and the effect of overriding mandatory rules on these relations. In addition, some examples in the European Union law and comparative law, as well as the opinions in the doctrine, have also been evaluated in the relevant sections.

Keywords

Reinsurance, International Reinsurance, Fronting, Reinsurance Pools, Public Policy and Overriding Mandatory Rules.

Extended Abstract

Reinsurance contracts provide insurance to insurers for the risks they undertake to cover within the scope of the insurance contracts they conclude, and also serve to distribute the risks carried by insurers. These contracts are also important in terms of providing indirect cover to policyholders who enter into an insurance contract with an insurer who participates in the reinsurance contract as a ceding party. If insurers obtain reinsurance protection from a foreign reinsurer operating in another country, the risks within the country are distributed to other countries and the reinsurance contract acquires a foreign element. Reinsurance contracts are sometimes formatted for the purpose of concluding an insurance relationship between the policyholder and the reinsurer rather than for the purpose of concluding a reinsurance relationship. This process is called fronting. In this case, the contracts made under the name of reinsurance should be classified and contracts that really have the nature of reinsurance should be evaluated differently in some respects from contracts made for the purpose of concluding an insurance contract by evaluating them as a reinsurance contract with a foreign element. Because, reinsurance is subject to different regulations in many legal systems, both in terms of insurance contract law and insurance supervision law.

Since reinsurance contracts are generally made between parties of equal commercial power, the parties can freely decide both the content of the contract and the law to applicable to this contract. In cases where the parties do not choose the law, the applicable law is determined according to the conflict rules regarding the law applicable to the contracts, just like other contracts. In this case, the concept of "characteristic performance" emerges. In reinsurance contracts, it is accepted that the characteristic performance is the performance of the reinsurer. For this reason, law

of the place of work of the debtor's characteristic performance is applied to reinsurance contracts that do not contain a choice of law. This situation is regulated in the same way both in the continental European legal systems that Turkey has adopted and in the European Union law.

Reinsurance relationships can be concluded by insurers with reinsurers, or through reinsurance pools that insurers covering the same or similar risks can conclude or become members of. In this case, a mutual reinsurance relationship is concluded between the pool members. If this relationship has a foreign element, the parties can also choose the law within the limits set by the law governing the contractual relationship between the relevant pool and its members. In addition, if the pools are established on an international scale, the reinsurance protection provided by membership in the pool also gains an foreign element.

The application of the law chosen by the parties as the contract status or resulting from the application of conflict rules may not be possible under all circumstances. Because, reinsurance contracts with a foreign element may be subject to public policy intervention for various reasons and the application of overriding mandatory rules may be required.

Within this framework, the following conclusions are reached in the article with respect to reinsurance contracts with foreign elements.

Under Turkish law, the conclusion of a reinsurance contract with a foreign reinsurer is only possible if the foreign reinsurers have branches in Turkey due to mandatory regulations. However, if the proposal for the conclusion of a reinsurance relationship comes from the insurer who will be the ceding insurer, this condition is not required and the reinsurance relationship is concluded in accordance with the law.

There is no limitation or restriction on the parties' choice of law in reinsurance contracts with foreign elements. This is because, in these contracts, there is no weak party whose interests must be protected in terms of conflict of laws.

Although reinsurance pools provide reinsurance cover to their members, the source of the legal relationship between the parties is not the reinsurance contract but the membership contract. In this respect, the classification of the relevant pool membership is of great importance in determining the law applicable to these relations.

Since insurance, and therefore reinsurance, is an intensively regulated line of business that can only be carried out with a license granted by the states, it may not always be possible to apply the law chosen by the parties as the *lex contractus* or as a result of the application of conflict rules. It is possible that some mandatory rules in Turkish law may be taken as a basis for public policy intervention or accepted as overriding mandatory rules. In this context, there is no provision in Turkish law that may prevent the application of the law (*lex contractus*) agreed to be applied to the reinsurance contract within the meaning of Article 5 of the Turkish Code of PIL through public policy. Nevertheless, the provisions of Art. 15/II of the Turkish Code of Insurance and Art. 1401 of the Turkish Commercial Code should be accepted as overriding mandatory rules and Turkish law should be applied to reinsurance contracts with foreign elements established through 'fronting' transactions in order to avoid the application of Art. 15/II of the TCI and contracts formatted in violation of the provisions of the "Circular" regarding foreign reinsurers that do not have branches in Turkey.

GİRİŞ

Reasürans sözleşmesi, hâlihazırda diğer kişilerin sigortalananabilir menfaatlerini muhtemel rizikolara karşı himaye etme taahhüdü altına giren sigortacının bu taahhütleri nedeniyle üzerinde taşıdığı tazminat ödeme rizikolarını bir diğer sigortacı ile kısmen veya tamamen paylaşması bir diğer ifade ile rizikonun diğer sigortacılara dağıtılması (*risikoverteilung*)¹ işlemidir. Bu nedenle doktrinde “sigorta şirketlerinin sigortası” (*insurance of insurance companies*)² ya da “sigorta

¹ Ernst Bruck, Hans Möller, Charlotte Echarti ve Hubertus Labes, “§ 209- Rückversicherung”, *Versicherungsvertragsgesetz Grosskommentar*, Editör Horst Baumann, Roland Michael Beckmann, Katharina Johanssen, Ralf Johanssen ve Robert Koch, (Berlin/Boston: De Gruyter, 2013), 4; Cahit Nomer, “Türkiye’de Reasürans İnhisarı”, *Sigorta Hukuku Dergisi* 2, S. 1-2, (1984), 8.

² Özlem Gürses, *Marine Insurance Law*, (London: Routledge, 2015), 310.

şirketleri için sigorta” (*insurance for insurance companies*)³ olarak da anılmaktadır. Bu sözleşmede, üzerinde taşıdığı rizikoyu paylaşmak isteyen ve reasürans himayesine ihtiyaç duyan sigortacı sedan, reasürans himayesi sağlayan sigortacı ise reasürör olarak yer alır⁴.

Reasürans sözleşmesi sedanın ihtiyacı doğrultusunda her riziko bakımından ayrı ayrı ve tercihe bağlı olarak yapılıyorsa bu durumda reasürans sözleşmesi ihtiyarî bir nitelik taşır ve bu işlem ihtiyarî reasürans (*facultative reinsurance*)⁵ olarak anılır. Bu reasürans türünde, her rizikonun reasüre edilmesi, birbirinden bağımsız müzakereler sonucunda gerçekleşir⁶. Reasürans sözleşmesi sedan ve reasürör arasında süreklilik arz eden bir hukukî ilişki içerisinde yapılıyor ve reasürör bu sözleşmeden dolayı sedanın sigorta ettirenlerle kurduğu belirli bir türdeki tüm sigorta sözleşmelerine reasürans himayesi temin etme taahhüdü altına giriyorsa bu durumda çerçeve reasürans (*obligatory reinsurance*)⁷ söz konusu olur.

Reasürör, tarafı olduğu reasürans sözleşmeleri dolayısıyla himaye ettiği rizikolar bakımından reasürans himayesine ihtiyaç duyması halinde, bu riziko için başka bir reasürörden reasürans himayesi temin edebilir. Bu amaçla yapılan sözleşmelere retrosesyon (*retrocession*) adı verilmektedir⁸. Reasürörün retrosesyon sözleşmesi yapması halinde ise, pasif reasürans ve aktif reasürans kavramları gündeme gelecektir. Retrosesyon sözleşmesinde, reasürör üzerinde taşıdığı reasürans rizikosunu retrosedan sıfatı ile retrosesyoner sigortacıya devreder. Bu işlem, retrosedan bakımından pasif reasürans retrosesyoner bakımından ise aktif reasürans olarak adlandırılır⁹. Bununla birlikte, bir sigorta veya reasürans şirketinin portföyündeki tüm rizikoları bir bütün olarak başka bir sigorta veya reasürans şirketine devri ise reasürans olarak değil sigorta denetim hukuku bakımından Si-

³ Özlem Gürses, *Reinsuring Clauses*, (London: Routledge, 2010), 1.

⁴ Hilmi Acınan ve İlyas Akhisar, *Reasürans*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014), s. 102-103; Hakan Koçak, *Reasürans Sözleşmeleri*, (Ankara: Seçkin, 2023), 47. Bununla birlikte doktrinde reasüransın tek fonksiyonunun sigortacının himaye etmeyi üstlendiği rizikonun diğer sigortacılara dağıtılması olmadığı, sigortacıların sigortalama kapasitesini artırmak olduğu da ifade edilmiştir. Yazarlar, sigortacıların reasürans imkânı bulamadığında büyük rizikolara diğer sigortacılarla müşterek şekilde (*mitversicherung*) sigorta himayesi sağlayacağını, ancak reasürans imkânı söz konusu olduğunda bu gibi rizikolara tek başına sigorta himayesi sağlayabileceğini ifade etmiştir. Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 9. Reasürans sözleşmelerinin diğer işlevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 10.

⁵ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 24-25; Koçak, *Reasürans*, 57.

⁶ Bu reasürans türüne genelde, rizikonun bulunduğu devlet hukukundaki emredici kurallar nedeniyle doğrudan sigorta himayesi sağlanmasının mümkün olmadığı durumlarda, tarafların rizikoyu Londra piyasasına getirerek buradan reasürans (sigorta) himayesi sağlayabilmesi için başvurulduğu ifade edilmektedir. Robert M. Merkin, Laura Hodgson ve Peter J. Tyldesley, *Colinvaux's Law of Insurance*, (London: Thomson Reuters, 2019), 1082.

⁷ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 25; Koçak, *Reasürans*, 32-33.

⁸ Reşat Atabek, *Reasürans Hukuku*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1974), 2.

⁹ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 9.

gortacılık Kanunu (SK)¹⁰ m. 10 anlamında portföy devri olarak nitelendirilmektedir. Bu işlemler, özel hukuk bakımından da Türk Ticaret Kanunu (TTK)¹¹'nin sigorta sözleşmelerine dair m. 1401 vd. hükümlerine değil alacağın devrini düzenleyen Türk Borçlar Kanunu (TBK)¹² m. 183 vd. hükümleri ile borcun üstlenilmesini düzenleyen m. 195 vd. hükümlerine tâbidir¹³.

Reasürans sözleşmesi, sedanın himaye etmeyi üstlendiği rizikonun niteliğine bakılmaksızın, bir zarar sigortası sözleşmesi niteliği taşımaktadır¹⁴. Zira, reasürans sözleşmesinde reasürans himayesine ihtiyaç duyan sigortacının sigorta ettirenlere karşı himaye etmeyi üstlendiği riziko hayat sigortası sözleşmesi yahut bir zarar sigortası sözleşmesi kapsamında da olsa, nihayetinde rizikonun gerçekleşmesi halinde, bu sigortacı sigorta ettirene ya da sigortalıya bir bedel ödeme borcu altına girecektir. Reasürans sözleşmesi bu ödemeler nedeniyle sedanın pasifinde meydana gelebilecek artışları engelleme amacıyla yapıldığı için pasif sigortası niteliği de taşımaktadır¹⁵.

Kural olarak, riziko gerçekleştiğinde sigorta ettirenin zararının tazmini için sigortacı (sedan) yerine reasüröre başvurma imkânı yoktur¹⁶. Aksinin kabulü, reasürans sedanın himaye ettiği rizikoları reasürörün de himaye ettiği bir sigorta sözleşmesi haline getirir. Fakat reasüransın, sedanın tarafı olduğu sigorta sözleşmesi ile himaye edilen rizikoları değil, sedanın rizikonun gerçekleşmesi hâlinde üstlendiği sigorta tazminatı ya da sigorta bedeli ödeme rizikolarını himaye ettiği doktrinde açıkça ifade edilmiştir¹⁷. Esasen bu durum, sözleşmelerin nispliği ilkesinin de doğal bir sonucudur¹⁸. Zira, sigorta ettiren yalnızca sedanla sigorta sözleşmesi kurmuş, prim borçlarını ona karşı ifa etmiş, buna mukabil sigorta himayesi de sigortacı (sedan) tarafından sağlanmıştır. Dolayısıyla, sigorta ettirenin yalnızca sigortacıya

¹⁰ Kanun için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5684.pdf>, Erişim Tarihi: Ağustos 23, 2024.

¹¹ Kanun için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>, Erişim Tarihi: Ağustos 23, 2024.

¹² Kanun için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6098.pdf>, Erişim Tarihi: Ağustos 23, 2024.

¹³ Rayegan Kender, *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku*, (İstanbul: Onikilevha, 2016), 76. Portföy devri (*Bestandübertragung*) işlemi ve milletlerarası özel hukuktaki görünümü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Jan D. Lüttringhaus, "Neue Wege zur internationalen Restrukturierung europäischer Erst- und Rückversicherungsunternehmen", *VersR* 59, (2008), 1036 vd..

¹⁴ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, "Rückversicherung", 11.

¹⁵ Samim Ünan, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku*, C. 1, (İstanbul: Onikilevha, 2016), 45.

¹⁶ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, "Rückversicherung", 4; Gürses, *Clauses*, 14; Koçak, *Reasürans*, 47.

¹⁷ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, "Rückversicherung", 11; Ayrıca iki sözleşme kapsamında üstlenilen edim yükümlülüklerinin birbirinden farklı olmasına rağmen bu edimler arasında yakın bir hukukî bağlantı olduğu yönünde bkz. Wulf-Henning Roth, *Internationales Versicherungsvertragsrecht*, (Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1985), 575.

¹⁸ Gürses, *Clauses*, 12.

karşı bir talep hakkı bulunmaktadır. Sözleşme kapsamında himaye edilen rizikolar-dan birisinin gerçekleşmesi ve sigortacının sözleşmenin diğer tarafına karşı sigorta tazminatı veya sigorta bedeli ödeme yükümlülüğü altına girmesi hâlinde, bu borcun ifa edilmesi talebi yalnızca sigortacıya karşı ileri sürülebilir¹⁹. Fakat özellikle si-gortacının ifa güçlüğü içine düştüğü hâllerde, sigorta sözleşmesinin yalnızca taraf-ları arasında hüküm ve sonuç doğurması, sigorta sözleşmesi yapılarak korunması amaçlanan menfaatlerin korunmasına mâni teşkil edebilir. Zira, örneğin zarar sigor-tası sözleşmeleri nitelikleri itibari ile gündelik ve ticarî hayatta ortaya çıkabilecek zararların kolayca tazminini amaçlar ve bu yönüyle sosyal bir işlevi de hâizdir²⁰. Bu nedenle, sedan ve reasürör arasında hüküm ve sonuç doğurması beklenen reasürans sözleşmesinin, bazı durumlarda bu sözleşmenin tarafı olmayan sigorta ettirenleri veya sigortalıları da koruyabilmesi için özellikle belirli bir meblağın üzerindeki zararlarla sigorta ettirene belirli şartlar altında (sedanın iflâsı, reasürörün özel ta-ahhüdü vd.) ve istisnâi olarak sedana başvurmadan doğrudan reasüröre başvuru imkânı sağlanabileceği ifade edilmektedir²¹.

I. YABANCI UNSURLU REASÜRANS SÖZLEŞMELERİ VE TÜRK HUKUKU

A. YABANCI UNSURLU REASÜRANS SÖZLEŞMELERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Tarihte, reasürans sözleşmesi adı altında akdedilen ilk sözleşme Floransa'da bir sigortacının himaye etmeyi üstlendiği denizcilik rizikolarına ek bir güvence sağlamak amacıyla 1409 yılında yaptığı sözleşmedir²². Sonraki dönemde özel-likle de 18. yüzyılda yapılan reasürans sözleşmelerinde de temel saik, denizcilik sigortası sözleşmelerinin tarafı olan sigortacılara ek bir güvence sağlamak ol-muş, reasürans çok büyük oranda bu amaçla kullanılmıştır²³. Sonraki dönemlerde reasürans sözleşmelerinin uygulama alanı genişlemiş, hayat ve yangın gibi di-

¹⁹ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, "Rückversicherung", 9.

²⁰ Merih Kemal Omağ, "Türk Hukukunda Mecburi Sigortalara ve Sorunlarına Genel Bir Bakış", *Zo-runlu Sigortalı Paneli*, (İstanbul: Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1993), 22; Samim Ünan, "Yeni Zorunlu Sorumluluk Sigortalı Öngörülürken Dikkate Alınması Gerekli Olan Hukuk İlkeleri", *Zo-runlu Sigortalı Paneli*, (İstanbul: Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1993), 46; A. Oğuzhan Hacıöme-roğlu, "Zorunlu Sorumluluk Sigortacısının Sonraki Sorumluluğu", *BATİDER* 36, S. 2, (2020), 167; Serdar Acar, *Kulüp Sigortası (Protection & Indemnity)*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008), 27.

²¹ Bu duruma örnek olarak ABD hukuku gösterilmektedir. Bkz. Bruck, Möller, Echarti ve Labes, "Rückversicherung", 11. Bu imkân uygulamada reasürans sözleşmelerine "*Cut-Through*" veya "*Cut-off*" olarak anılan klotunun eklenmesiyle sağlanmaktadır. Bu klotla sigorta ettiren özellikle sedanın iflâsı ve ödeme aczine düşmesi halinde, doğrudan reasüröre başvuru hakkı elde eder. Fakat, taraflar bu klotla reasürörün de onayıyla sedanın iflâsı veya ödeme aczi söz konusu olma-dan da sigorta ettirenin doğrudan reasüröre başvurabileceğini kararlaştırılabilir. Bruck, Möller, Ec-harti ve Labes, "Rückversicherung", 11; Merkin, Hodgson ve Tyldesley, *Colinvaux's*, 1086; Koçak, *Reasürans*, 112-113. ABD uygulamasında *Cut-Through* klotunun çerçeve reasüranstan ziyade ihtiyari reasüransta kullanıldığına ilişkin bkz. Koçak, *Reasürans*, 58.

²² Reasürans sözleşmelerinin ortaya çıkışı ve tarihçesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bruck, Möller, Echarti ve Labes, "Rückversicherung", 4 vd.

²³ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, "Rückversicherung", 5.

ğer sigorta sınıfları kapsamında himaye edilen rizikolara da reasürans himayesi sağlanmaya başlanmıştır²⁴. 1829 yılı temmuz ayında Almanya’da iki sigortacının birbirlerinin himaye etmeyi üstlendiği rizikolar için karşılıklı güvence sağlama-yı taahhüt ettikleri reasürans sözleşmesi diğer reasürans sözleşmelerinden farklı olarak tahkim şartı ihtiva etmiştir ve bu sözleşmedeki tahkim şartı halen kullanı-lagelen reasürans tahkim şartının da öncülü olmuştur²⁵. 20. yüzyıl başlarında ise reasüre edilen sigorta sözleşmeleri arasına doğal afetler, havacılık, asbest, çevre felaketleri gibi alanlardaki rizikoları himaye eden sözleşmeler de girmeye başla-mıştır²⁶. Sonraki süreçte ise, hem kara, deniz ve hava taşıma araçları ile bu araç-larla taşınan yükler için yapılan mal sigortalarında, tehlike sorumluluğu doğuran faaliyetler için yapılan sorumluluk sigortalarında ve farmasötik ürünlerden doğan sorumluluk için yapılan sorumluluk sigortalarındaki artış, milletlerarası reasü-ransın hem hacmini hem de hukukî ve ekonomik önemini giderek artırmıştır²⁷. Milletlerarası reasüranstaki artış, sözleşmelerde irade serbestisinin bir sonucu olarak görülebilecek olsa da bir bakıma ticarî bir zorunluluk olarak da değerklen-dirilebilir. Zira, reasürans ihtiyacının iç piyasadan temin edilmesi ve rizikonun gerçekleşmesi halinde, bu durum sedan veya reasürör bakımından ödeme güçlü-ğüne sebep olabilir. Buna karşın, reasürans ihtiyacı yurtdışından temin edilir ve milletlerarası reasürans ilişkisi kurulur ise sedanın üstlendiği riziko diğer sigor-ta piyasalarına dağıtılmış olur. Bu nedenle milletlerarası reasürans “*rizikoların zerrelere ayırılması veya atomize edilmesi*” (*Atomisierung der Risiken*)²⁸ veya “*rizikonun mümkün olduğu kadar geniş bir alana yayılması*”²⁹ olarak tanımlanan ve aslında ticarî anlamda zorunlu bir işlem olarak da değerlendirilmiştir.

Reasürans sözleşmeleri, 20. yüzyılın başına kadar genellikle aynı ülkelerde faaliyet gösteren sigorta şirketleri arasında yapılmaktayken, bu yüzyılın başından

²⁴ Dünyada reasürans şirketi ismiyle faaliyet gösteren ilk reasürans şirketleri de Almanya’nın Köln ve Aachen şehirlerinde yangın rizikoları için reasürans himayesi sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 6.

²⁵ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 5.

²⁶ Bu rizikoları himaye eden sigorta sözleşmelerine reasürans himayesi sağlanması, bu rizikoların gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu sektörler bakımından hayati önem taşımaktadır. Örneğin, 2003 yılında Dünyanın en büyük reasürörleri olduğu ileri sürülen Munich Re, Swiss Re and Cologne Re şirketlerinin asbest zararlarını himaye eden sigorta sözleşmeleri için artık reasürans himayesi sağlamayacağını duyurması üzerine doktrinde bu rizikoların bulunduğu sektörlerdeki birçok şirketin ticareti durdurmak zorunda kalacağı ifade edilmiştir. Richard Lewis, “The Relationship Between Tort Law and Insurance in England and Wales”, *Tort Law and Liability Insurance*, Editör Gerhard Wagner, (Wien: Springer, 2005), 83, dn. 188.

²⁷ Alois Alzheimer, “Die Internationale Rückversicherung”, *Jahre der Wende, 1968- 1978: Bestand-saufnahme eines Jahrzehnts; Alex Möller zum 75. Geburtstag*, Editör Robert Schwebler ve Walter Föhrenbach, (Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 1978), 169.

²⁸ Erich Prölss, *Zwischenstaatliches Rückversicherungsvertragsrecht*, (Rostock: Carl Hinstorffs Verlag/ Rostock I.M., 1942), 9.

²⁹ Dirk Looschelders, “Das Internationale Privatrecht der Rückversicherung”, *Rückversicherung-srecht*, Editör Dieter W. Lürer ve Andreas Schwepcke, (München: Beck, 2013), 414.

sonra ise milletlerarası reasürans diğer bir ifade ile yabancı unsurlu reasürans sözleşmeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durum ise, reasürans ilişkilerinin hangi hukuka tâbi olacağı ve uyuşmazlıkların nerede ve nasıl çözüleceği, sözleşmelerdeki hukuk seçimi, yetki ve tahkim sözleşmelerinin sedanla sigorta ilişkisi kurmuş kişiler bakımından da geçerli olup olmayacağı sorularını ortaya çıkarmış ve konuyu milletlerarası özel hukuk bakımından önemli hale getirmiştir³⁰.

Bu çalışmada, öncelikle Türk hukukunda yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerinin tâbi olduğu hukukî rejim ve reasürans sözleşmesine uygulanacak hukuka ilişkin temel bazı hususlar (objektif bağlama kuralları ve hukuk seçimi) üzerinde durulacak, uygulamada karşılaşılan bazı özel durumlar kısaca izah edilecek ve sözleşme statüsü olarak seçilen/tespit edilen hukukun uygulanmasını engelleyebilecek veya kısıtlayabilecek kamu düzeni etkisi ve doğrudan uygulanan kuralların uygulanacak hukuka muhtemel etkileri değerlendirilecektir.

B. TÜRK HUKUKUNDA YABANCI UNSURLU REASÜRANS SÖZLEŞMELERİ

1. Mevcut Düzenlemeler ve Uygulama

5684 sayılı SK m. 15/I hükmü uyarınca, Türkiye’de yerleşik kişiler, Türkiye’deki sigortalı olabilir menfaatlerini, kural olarak Türkiye’de faaliyette bulunan sigorta şirketlerine ve Türkiye’de yaptırmak zorundadır. Bu kuralın istinası ise, SK m. 15/II’de düzenlenmiştir. Buna göre, kural sigorta sözleşmelerinin Türkiye’de faaliyet gösteren sigortacılarla Türkiye’de yapılması iken, Türkiye’de yerleşik kişiler, “*ihracat ve ithalat konusu mallar için nakliyat sigortalarını; uçak, gemi, helikopter için dış kredi ile satın alındıklarında, münhasıran dış kredi miktarı ile sınırlı olarak ve dış borç ödeneinceye kadar; yurt dışından finansal kiralama yolu ile getirilmelerinde ise finansal kiralama sözleşmesi süresi ile sınırlı olarak yaptırılacak tekne sigortalarını; gemilerin işletilmesinden doğan sorumluluk sigortalarını; hayat sigortalarını; kişilerin Türkiye haricinde bulunacakları süre için bu süre ile sınırlı olmak kaydıyla veya geçici olarak yurt dışında kaldıkları sırada yaptırabilecekleri ferdî kaza, hastalık, sağlık ve motorlu taşıt sigortalarını*”, yurtdışında da yaptırılabilirler. Yine, 4490 Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu ile 491 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m. 13 ile “*Türk Uluslararası Gemi Siciline kayıtlı gemilerin ve yatların sigortalarının yurt dışında da yaptırılabilceği*” kabul edilmiştir³¹.

Söz konusu hükümlerden de anlaşılacağı üzere, sigortacıların himaye etmeyi taahhüt ettiği ve reasürans sözleşmesine konu olabilecek rizikolar, yurtdışında yap-

³⁰ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 6. UNIDROIT (*International Institute for the Unification of Private Law*- Özel Hukukun Yeknesaklaştırılması İçin Uluslararası Enstitü) tarafından hazırlanan Reasürans Sözleşmeleri Hukuku İlkeleri (Principles of Reinsurance Contract Law- PRICL) hakkında bkz. Yusuf Çalışkan, “UNIDROIT’nin Özel Hukuka İlişkin Çalışmalarına Genel Bir Bakış”, *MHB* 41, S. 2, (2021), 479-480.

³¹ Kanun için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4490&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: Ağustos 23, 2024.

tırılabilir sigortalar arasında sayılmamıştır. Bu nedenle, ilk bakışta Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin reasürans himayesine ihtiyaç duymaları halinde yalnızca Türkiye’de yerleşik olan reasürans şirketleri ile reasürans sözleşmesi yapabilecekleri veya Türkiye’de faaliyet gösteren reasürans şirketlerinin retrosesyon himayesine ihtiyaç duymaları halinde Türkiye’de yerleşik olan diğer reasürans şirketleri ile bu sözleşmeleri yapabilecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Özellikle de SK m. 15 hükmünün lafzı dikkate alındığında, Türk hukukunda milletlerarası reasüransa izin verilmediği izlenimini edinmek mümkündür. Ancak, Kanun’un “Sigorta şirketlerinin ve reasürans şirketlerinin kuruluşu” başlıklı 3. maddesinin 5. Fıkrasında ise “*Yabancı sigorta şirketlerinin ve reasürans şirketlerinin Türkiye’de faaliyet göstermesine ilişkin usûl ve esasların Bakanlar Kurulu tarafından belirleneceği*” düzenlenmiştir. Yani, m. 3/V’e göre, yabancı reasürans şirketlerinin Türkiye’de faaliyet göstermesinin önünde kanunî bir engel bulunmamaktadır. Bu durum, Kanun’un yürürlüğe girmesinde sonra alınan 06.07.2007 tarihli ve 2007/12467 sayılı “Sigortacılık Sektöründeki Uluslararası Faaliyetlere İlişkin Karar”³² başlıklı Bakanlar Kurulu Kararı³³ ile açıklığa kavuşturulmuş, bu Karar’ın “Sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri” başlıklı 1. maddesinde “*yabancı sigorta şirketleri ile yabancı reasürans şirketlerinin, Türkiye’de ancak şube açmak suretiyle faaliyet gösterebileceği*” düzenlenmiştir. Bu hüküm ile, himaye ettikleri rizikolar için reasürans himayesine ihtiyaç duyan Türk sigorta ve reasürans şirketlerinin Türkiye’de şubesi bulunan yabancı reasürans şirketleri ile reasürans sözleşmesi yapabilmesine imkân tanınmıştır. Konuya sigortacılık tekniği açısından bakıldığında ise, sadece Türk reasürans şirketleriyle sözleşme yapılabilmesi, Türk sigorta şirketlerince üstlenilen sigorta himayesi sağlama ve buna bağlı olarak üstlenilen tazminat/bedel ödeme borçlarının Türkiye içinde kalmasına sebebiyet vereceği için Türk sigortacılık sistemi bakımından büyük bir tehlike arz edecek mâhiyettedir³⁴. Buna ek olarak, Hazine Müsteşarlığı tarafından yayınlanan 2007/5 sayılı ve 27.08.2007 tarihli “2007/12467 Sayılı Sigortacılık Sektöründeki Uluslararası Faaliyetlere İlişkin Karara Dair Genelge”³⁵ ile reasürans yahut retrosesyon

³² Karar için bkz. 03.08.2007 t. ve 26602 s. RG. Her ne kadar 2017 yılında 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 16. maddesi ile Bakanlar Kurulu lağvedilmiş olsa da 1982 Anayasası’na 6771 sayılı Kanun’la eklenen geçici 21. madde gereğince Bakanlar Kurulu kararları yürürlükten kaldırılmadıkça geçerliliğini sürdürmektedir.

³³ 02.07.2018 tarihli ve 700 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 182’nci maddesiyle bu fıkrada yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.

³⁴ Atamer, “bankalara, endüstriyel tesislere veya inşaatlara ilişkin büyük ölçekli sorumluluk sigortalarında, yurt dışından reasürans güvencesi alınmadan Türkiye’de sigorta yapılmasının mümkün olmadığını” ileri sürmektedir. Bkz. Kerim Atamer, “Yeni Türk ticaret kanunu uyarınca “Zarar sigortaları”na giriş”, BATİDER 27, S. 1 (2011), 21-106.

³⁵ Genelge için bkz. http://www.sigortatahkim.org/index.php?view=article&catid=51%3Agenelgeler-ve-sektoer-duyurular&id=68%3Agenelge-ve-duyurular-2007&option=com_content&Itemid=72, Erişim Tarihi: Eylül 12, 2024.

himayesine ihtiyaç duyan Türk sigorta ve reasürans şirketlerinin Türkiye’de şubesi bulunmayan yabancı reasürans şirketleri ile sözleşme yapabilmelerinin de mümkün olduğu açıklığa kavuşturulmuştur. Bu Genelge’de öncelikle “*yabancı reasürans şirketlerinin Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketlerine doğrudan reasürans ürünleri sunmasının ve pazarlamaya yönelik Türkiye sınırları içinde ilan, reklam, vb. faaliyetlerde bulunmasının mümkün olmadığı*” ve “*yabancı reasürans şirketinin söz konusu faaliyetleri yapabilmesinin Türkiye’de şube açmasını gerektirdiği*” ifade edilmiştir. Genelge’de bununla birlikte, “*anılan düzenlemenin (Bakanlar Kurulu Kararı’nın)³⁶, sigorta şirketlerinin yabancı bir ülkede faaliyet gösteren yabancı bir reasürans şirketine teklif götürmek suretiyle reasürans sözleşmesi yapmasına engel teşkil etmeyeceği*”, “*zira bu durumda yabancı reasürans şirketinin Türkiye’de faaliyet göstermeyeceğini, sadece kendisine gelen teklifi kabul edeceği*” belirtilmiş, “*Türkiye’deki sigorta şirketlerinin yabancı bir reasürans şirketinden reasürans hizmeti satın almasında ve buna yönelik hukuki ilişkilerde bulunmasında yasal bir engel bulunmadığı*” bildirilmiştir. Genelge’deki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, bir Türk sigorta şirketinin yabancı reasürans şirketiyle reasürans sözleşmesi yapmak istemesi halinde, Genelge’de teklif olarak anılan ancak borçlar hukuku anlamında öneriye davet niteliğini hâiz olacak bir işlemle bu sürecin başlayabilmesi mümkündür³⁷. Reasürans ilişkisinde sedan olarak yer almak isteyen Türk sigorta şirketinin öneriye davet niteliğindeki bu teklifine yabancı reasürans şirketinin öneri ile karşılık vermesi ve akabinde Türk sigorta şirketinin öneriyi kabul etmesi hâlinde reasürans sözleşmesi kurulur. Bu durumda, ilgili sözleşme, milletlerarası özel hukuk bakımından yabancı unsurlu bir sigorta sözleşmesi olur ve sözleşmenin hangi hukuka tâbi olacağı sorusu da ortaya çıkar.

2. Uygulamadaki Özel Durumlar

Türk hukukunda mevzuat gereğince yalnızca SK m. 15/II ve 4490 sayılı Kanun m. 13’te sayılan sigortaların yurtdışından yaptırılabilmesi mümkün olduğu için yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerinin kurulabilmesi ancak yabancı reasürans şirketlerinin Türkiye’deki şubeleri aracılığı ile veya Türkiye’deki şubesi bulunmayan yabancı reasürans şirketlerinin 2007/12467 Sayılı Genelge³⁸ kapsamındaki faaliyetleri ile mümkün olmaktadır. Bu kapsamda yapılan reasürans sözleşmeleri, Türkiye’de bulunan rizikolara yurtdışından reasürans himayesi sağlanmasına hizmet etmektedir.

Yukarıda izah edilen usûllere ek olarak sigortacılık tekniğinde “*fronting*” olarak anılan usûlle de yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerinin kurulabilmesi mümkündür. Bu kavram, “*sedan veya reasürörün kabul ettikleri riskleri şirketlerinin saklama*

³⁶ “*Bakanlar Kurulu Kararı’nın*” ibaresi yazar tarafından eklenmiştir.

³⁷ Öneriye davet hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fikret Eren ve Ünsal Dönmez, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi*, C. 1, (Ankara: Yetkin, 2023), 467.

³⁸ Bkz. Yukarıda 35 no.lu dipnot.

*payında tutmadan reasürans yoluyla devretmeleri*³⁹ veya “*sedanın sigortaladığı ris-kin tamamını reasür etmesi*”⁴⁰ olarak tanımlanmaktadır. Reasürans sözleşmelerinde “*fronting*” usûlünün/işleminin kullanılmasının bazı sebepleri bulunmaktadır.

Bunlardan ilki, yurtdışında ticarî ilişkileri ve malvarlığı değerleri bulunan Türk tacirlerinin yatırım yaptıkları ülkelerde sigorta himayesine ihtiyaç duyduklarında söz konusu olur. İlgililer ev sahibi ülkenin hukukundaki emredici kurallara riayet etmek veya varsa bu ülke hukukunda kabul edilen sigorta ettirme mükellefiyetini yerine getirmek amacıyla sigorta ihtiyacını bu ülkedeki bir sigortacıyla sigorta ilişkisi kurarak giderirler⁴¹. Kendisiyle sigorta sözleşmesi yapılan sigortacı da sedan sıfatıyla üzerindeki saklama payının tamamını ya da tamamına yakın bir kısmını devrederek Türkiye’deki ya da başka bir ülkedeki reasürörden reasürans himayesi sağlarsa bu durumda “*fronting*” işleminden söz edilir. İkinci sebep ise, yurtdışından yaptırılacak sigorta sözleşmelerinin mevzuatta oldukça sınırlı tutulmasından dolayı bazı sigorta sözleşmelerinin yalnızca Türkiye’deki sigortacılarla yapılabilmesidir. Bu durumu aşabilmek için, bu kez Türkiye’deki bir sigortacı “*fronter*” olarak sigorta sözleşmesi kurup akabinde üstlendiği rizikonun tamamını ya da büyük bir kısmını, sigorta ettirenin seçtiği veyahut kendisinin hâli hazırda reasürans ilişkisi içinde olduğu yabancı bir reasüröre devretmektedir⁴². Bu devir, yurtdışından yaptırılacak sigortalar hakkında iç hukukta kabul edilen emredici kuralları aşabilmek amacını taşımaktadır⁴³. Son sebep ise, reasüre edilen yahut reasürans adı altında sigorta himayesi sağlanan rizikonun sigortacılık açısından özel uzmanlık (havacılık, denizcilik, nükleer enerji vs.) gerektiren bir riziko olmasıdır⁴⁴.

Her durumda temelde bir sigorta sözleşmesi bulunmaktadır ve “*fronter*” olarak adlandırılan sigortacı sedan olarak üstlendiği rizikoların çoğu zaman tamamını ya da tamamına yakın bir kısmını reasüröre devretmekte ve bu işlem karşılığında sedan vasfıyla sigorta primine (komisyona) hak kazanmaktadır⁴⁵. Fakat tarafların asıl amacı sigorta ettirenin sigortalananabilir menfaatlerinin sedan sigortacı tarafından değil sedanla reasürans sözleşmesi yapan reasürör tarafından himaye

³⁹ Acınan ve Akhisar, *Reasürans*, 97. Saklama payı (konservasyon); sigortacının üzerinde tuttuğu, o oranda prime hak kazanmasına neden olan ve gerçekleşmesi halinde hasarın tazminine iştirak edeceği riziko payı olarak tanımlanmıştır. Bkz. Acınan ve Akhisar, *Reasürans*, 19.

⁴⁰ Koçak, *Reasürans*, 51.

⁴¹ Colin Edelman ve Eric Burns, *The Law of Reinsurance*, (Oxford: Oxford University Press, 2013), 26. Koçak, *Reasürans*, 108

⁴² Gürses, *Reinsuring*, 27; Merkin, Hodgson ve Tyldesley, *Colinvaux’s*, 1082. Bu işlemin genellikle sigorta ettirenin bilgisi dahilinde gerçekleştiği hakkında bkz. Sala, Rosa Miquel, *Internationales Versicherungsvertragsrecht nach der Rom I-VO*, (Jena: Jenaer Wissenschaftliche Verlags-gesellschaft, 2017), 65.

⁴³ Sala, *Internationales*, 65.

⁴⁴ Edelman ve Burns, *Reinsurance*, 26.

⁴⁵ Ünân, *TTK Şerhi*, 42; Koçak, *Reasürans*, 107-108. Bu primin uygulamada genelde %5 olarak belirlendiği yönünde bkz. Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 12; Sala, *Internationales*, 65.

edilmesidir. Buna paralel olarak da “*fronting*” işlemi yapılarak kurulan reasürans sözleşmelerinde sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesi halinde sedana başvurma zorunluluğu olmaksızın reasüröre başvurabileceği kabul edilmektedir⁴⁶.

Bu işlem kullanılarak yapılan reasürans sözleşmelerinde, reasürans sözleşmesi bazen sigorta sözleşmesinin kurulmasından sonra bazen de önce kurulmaktadır. Doğal olarak reasürans sözleşmesinin sedanın sigorta ettirenle sigorta sözleşmesini kurmasından sonra kurulması ilk akla gelen seçenektir. Fakat, reasürans sözleşmesinin temeldeki sigorta sözleşmesi ile himayesi üstlenilen tüm rizikoyu (sedan üzerinde herhangi bir saklama payı bırakılmaksızın) reasüre edecek şekilde kurulması hâllerinde bu sözleşmenin sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce yapılması da mümkündür. Zira, özellikle sedan ve reasürör arasında süreklilik arz eden bir çerçeve reasürans ilişkisi bulunuyorsa yani reasürör reasürans sözleşmesinden dolayı sedanın sigorta ettirenlerle kurduğu belirli bir türdeki tüm sigorta sözleşmelerine reasürans himayesi temin etme taahhüdü altına giriyorsa reasürans sözleşmesi sigorta sözleşmesinden önce kurulmuş olur. Bu durumda tam anlamıyla “*fronting*” işleminin uygulandığı kanaatimizce tartışmalı bir hale gelmektedir. Dolayısıyla böyle bir durumda reasürörün sedanı deyim yerindeyse “paravan” olarak kullandığından bahsetmek kolay değildir. Zira, bu durum çerçeve reasürans ilişkilerinde yaygın olarak görülebilir. Keza, sedanların aralarındaki ilişki gereğince üzerlerinde hiç saklama payı bırakmaksızın üstlendikleri tüm rizikoları çerçeve reasürans ilişkisi kapsamında reasürörlere devretmelerinin süreklilik arz etmesi de mümkündür. Fakat, sedan ve reasürör arasındaki ilişki çerçeve reasürans kapsamındaki diğer sigorta sözleşmelerinden önemli ölçüde farklılıklar (diğer reasürans ilişkilerinin aksine saklama payının hiç bırakılmaması, *cut-through* klotuna yer verilmesi vs.) içeriyor ise bu durumda çerçeve reasürans ilişkisi kapsamındaki ilgili sözleşmede “*fronting*” işleminin uygulandığından bahsedebilmek mümkün hâle gelecektir. Hatta, doğrudan sigorta sözleşmesi yapılmasına engel bir hukukî durumun varlığından dolayı “*front*” kaydı kullanılarak yapılan esasında sigorta sözleşmesi olarak kurulması arzulanan fakat reasürans sözleşmesi olarak kurulan hukukî ilişkilerde, tüm işlemler reasürör tarafından yürütülmekte, “*fronter*” olarak anılan sigortacı sadece sigorta tazminatının ödenmesi aşamasında sürece dâhil edilmektedir⁴⁷. Ayrıca, “*fronting*” işlemi ile kurulan reasürans sözleşmelerinde genellikle “*claims control*” kaydına da yer verilmektedir⁴⁸. Bu kayıt, hasar/zıya durumunda sigorta ettirenin sedanı devre

⁴⁶ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 12. Aksi yönde bkz. Merkin, Hodgson ve Tyldesley, *Colinvaux*’s, 1086. Yazarlar, sözleşmenin “*fronting*” işlemi ile kurulmasının tek başına yeterli olmadığını, sözleşmede muhakkak *cut-through* gibi klotların bulunması gerektiğini ifade etmiştir. “*Fronting*” ile kurulan reasürans sözleşmelerinde sigorta ettirenin reasüröre doğrudan başvuru hakkı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Koçak, *Reasürans*, 109-110.

⁴⁷ Merkin, Hodgson ve Tyldesley, *Colinvaux*’s, 1083.

⁴⁸ Merkin, Hodgson ve Tyldesley, *Colinvaux*’s, 1121; Sala, *Internationales*, 66.

dışı bırakarak yahut sedana başvuru zorunluluğu olmaksızın reasürörle müzake-re edebilmesine imkân tanımaktadır. Önemle ifade etmek gerekir ki, bu işlemin yapılması sigorta ettirene sedanın iflâsı halinde dahi doğrudan sedana başvuru hakkı vermez, fakat sigorta ettirenin sedanın iflâs sonrası tasfiyesine katılmak için başvurma hakkına da hâlel getirmez⁴⁹.

Bu işlem yapılarak kurulan reasürans sözleşmelerine uygulanacak hukuk tıpkı hakkında özel bir bağlama kuralı bulunmayan diğer sözleşmeler gibi MÖHUK m. 24 hükmüne tâbidir. Dolayısıyla hukuk seçimi ve hukuk seçimi yokluğunda uygulanacak hukukun tespiti de bu madde kapsamındadır. Hukuk seçimi diğer reasürans sözleşmelerindeki gibi açık veya zımni olabilir. Fakat, sigorta himayesi sağlamak için “fronting” ile yapılan reasürans sözleşmelerinde, “Back to Back”⁵⁰ klotu olarak anılan ve reasürans sözleşmesi üzerine “aslı gibidir (*as original*)” şerhi düşülerek reasürans sözleşmesinin reasüre edilen rizikoyu himaye eden sigorta sözleşmesine göre yorumlanmasını sağlayan sözleşme şartları, hukuk seçimi olarak değerlendirilmemektedir⁵¹. Buna karşın, reasürans sözleşmelerinde sıklıkla kullanılan, sözleşmedeki hükümlerin hangi hukuka göre yorumlanacağını gösteren ve “*Construction Clause*” olarak anılan sözleşme hükümlerinin açık hukuk seçimi olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁵².

Zira, “*Construction Clause*” içeren bir reasürans sözleşmesi bakımından tarafların belli bir hukuka göre yorum yapılmasına ilişkin iradeleri mevcut iken, “*Back to Back*” klotunun kullanıldığı bir reasürans sözleşmesinde ortada hukuk seçimine ilişkin açık ya da zımni bir irade bulunmamaktadır⁵³.

⁴⁹ Merkin, Hodgson ve Tyldesley, *Colinvaux's*, 1086.

⁵⁰ Bu klotun yer aldığı reasürans sözleşmelerinde, reasürans sözleşmesinin sedan ve sigorta ettiren arasındaki sigorta sözleşmesine göre yorumlanacağı kabul edilmektedir. Bu klot hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Thiago Moutinho Ramos, *Reinsurance contracts and back to back presumption: A comparative study between English and Norwegian law*, LL. M. Thesis, (Oslo: University of Oslo Faculty of Law, 2013), 32 vd.

⁵¹ Roth, *Internationales*, 575.

⁵² Ernst Bruck, Hans Möller, Heinrich Dörner, “Rom I”, *Versicherungsvertragsgesetz Grosskommentar*, Editör Horst Baumann, Roland Michael Beckmann, Katharina Johanssen, Ralf Johanssen ve Robert Koch, (Berlin/Boston: De Gruyter, 2013), 256.

⁵³ Bruck, Möller ve Dörner, “Rom I”, 256. Collins, *Back to Back* klotunun hukuk seçimi gibi kabul edilebileceğini değerlendirmekle bildirmekle birlikte, bu klotun kullanıldığı ve temeldeki sigorta sözleşmesine başka hukukların (Tayvan ve Venezuela) uygulanmasını kararlaştırıldığı iki ayrı olayda *Back to Back* klotuna rağmen reasürans sözleşmelerine İngiliz hukukunun uygulandığını belirtmiştir. Lawrence Collins, *Dicey, Morris and Collins on the conflict of laws*, Vol. 2, (London: Sweet and Maxwell, 2012), 2016. Tayvan hukukunun seçildiği olaya dair karar için bkz. Gan Insurance Co Ltd v Tai Ping Insurance Co Ltd [1999] CLC 1270. Venezuela hukukunun seçildiği olaya dair karar için bkz. Groupama Navigation Et Transports v Catatumbo Ca Seguros [2000] 2 Lloyds Rep 350.

II. YABANCI UNSURLU REASÜRANS SÖZLEŞMELERİNE UYGULANACAK HUKUK

A. GENEL BİLGİLER

Reasürans sözleşmesi özünde bir zarar sigortası sözleşmesi olmakla birlikte, sigorta ettirenler ile sigortacılar arasında doğrudan kurulan sigorta sözleşmelerinden (*direktversicherung*) birçok noktada ayrılmaktadır. Sigorta sözleşmelerinde sözleşmenin tarafları yani sigortacı ile sigorta ettirenler arasında ciddi bir güç dengesizliği bulunmaktayken, reasürans sözleşmelerinde taraflar arasında bu denli güç dengesizliğinin olduğunu ileri sürmek pek de mümkün değildir⁵⁴. Örneğin Türk hukukunda sigortacıların ruhsat alabilmesi için öncelikle sermaye şirketi niteliğini hâiz tüzel kişi tacir olması ya da kooperatif şirket olarak teşekkül etmesi gerekmektedir (SK m. 3). Bu bakımdan, kanunkoyucu tarafından sağlam bir hukukî ve malî yapıya sahip şekilde örgütlenmiş bir emek ve mal topluluğu olarak kurulması amaçlanan sigorta şirketlerinin sadece öz kaynakları veya prim kapasitesi daha az olduğu ya da sigorta himayesi sunan değil sunulan tarafta olduğu için aynı sektörde faaliyet gösteren bir başka sigorta şirketi (reasürör/retrosesyoner) karşısında müzakere gücüne sahip olmadığını ya da sözleşmenin zayıf tarafı olduğunu iddia etmek yerinde olmayacaktır⁵⁵. Dolayısıyla, sedanı ve retrosedanı diğer sigorta sözleşmelerinde zayıf taraf oldukları kabul edilen sigorta ettiren, sigortalı veya lehdar gibi değerlendirmek ve tüketici sözleşmesi niteliği taşıyan bir sigorta sözleşmesindeki sigorta ettiren/sigortalı gibi kabul etmek kanaatimizce mümkün değildir. Bu durum kanunlar ihtilâfı hukuku açısından ele alındığında ise, yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerine uygulanacak hukukun taraflarca serbestçe kararlaştırılabilmesi sonucunu ortaya çıkarır. Sonuç olarak taraflar herhangi bir kısıtlamaya tâbi tutulmadan açık veya zımnî olarak hukuk seçebilirler.

Açık veya zımnî hukuk seçimi ihtiva etmeyen reasürans sözleşmelerinde ise uygulanacak hukukun tayini için öncelikle bu sözleşmelerde karakteristik edimin kime ait olduğu tespit edilmelidir. Bir sözleşmede taraflardan hangisinin ediminin karakteristik edim olduğu tespit edilirken, öncelikle tarafların bu sözleşmeyi akdetmekle üstlendikleri aslî edim yükümlülükleri tespit edilmelidir⁵⁶. Sigorta söz-

⁵⁴ Nuray Ekşi, *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk*, (İstanbul: Beta, 2012), 75-76. Yazar buna ek olarak, sigorta sözleşmeleri için söz konusu olan sigorta ettireni koruma amacının reasürans sözleşmelerinde söz konusu olmadığını ifade etmiştir.

⁵⁵ Philippe Reymond, "Akit Serbestisine ve Teamüle Terkedilen Bir Alan: Mükerrer Sigorta", Çev. Akar Öçal, *Sigorta Hukuku Dergisi* 1, S. 3-4, (1983), 243; Roth, *Internationales*, 162. Aynı şekilde Atabek, s. 134. Yazar, sigortacı (sedan) ve reasürör arasındaki sözleşmenin yapılmasında tarafların eşit durumda olduğunu, taraflardan birisinin korumanın gerekli olmadığını belirtmiş bununla beraber sigorta endüstrisinin gayesinin sigortalıyı korumak olduğunu ve bu korumayı daha isabetli bir şekilde sağlamak için uyuşmazlıkların sigortacının tâbi olduğu hukuka göre çözülmesi gerekliliğini ileri sürmüştür.

⁵⁶ Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, (Ankara: Yetkin, 2021), 185.

leşmelerinde, sigortacının aslı edimi belirli bir miktar para (prim) karşılığında, sözleşmenin diğeri tarafı olan sigorta ettirene ya da sigorta ettirenin belirleyeceği sigortalı veya lehdar gibi üçüncü kişilere, belirlenen şartlarda sigorta himayesi sunmaktır. Sözleşmenin diğeri tarafı olan sigorta ettirenin aslı edimi ise sigortacıya prim ödemektir⁵⁷. Reasürans sözleşmeleri de temelde bir sigorta sözleşmesidir ve bu sözleşmelerde karakteristik edim kural olarak belirli bir meblağ (prim) karşılığında reasürans hizmetini sağlayan reasürörün (sigortacının) edimidir.

Doktrinde, karakteristik edim teorisinin sözleşmelere uygulanacak hukukun tespiti bakımından “*muazzam bir basitleştirme*”⁵⁸ sağladığı fakat bu teorisinin uygulanmasının her sözleşme bakımından arzu edilen sonucu doğurmayabileceği ifade edilmiştir⁵⁹. Bu görüş, nasıl maddî hukukta sözleşmenin türüne ve ilgili sözleşme ile korunması amaçlanan menfaate göre, sözleşme taraflarının hak ve yükümlülükleri farklılaşıyor ise, aynı farklılaşmanın kanunlar ihtilâfı hukukuna da aktarılması gerektiğini ve sözleşmelerin özel niteliğini dikkate alan “*farklılaştırıcı bir bağlamanın*”⁶⁰ hedeflenmesi gerektiğini, karakteristik edim teorisinin bunu yapamadığını savunmaktadır.

Açık veya hukuk seçimi ile reasürans sözleşmesinin tâbi olduğu hukuk kararlaştırılabileceği gibi bazı özel sözleşme maddeleriyle ya da uygulamadaki adıyla klozlarla hukuk seçimi yapmak da mümkündür. Örneğin, tarafların reasürör tarafından hazırlanmış ya da sigorta/ reasürans meslek kuruluşlarının/birliklerinin hazırladığı tip sözleşmelere atıf yaparak yaptıkları hukuk seçimi de geçerli bir hukuk seçimi gibi hüküm ve sonuç doğurur. Buna ek olarak tarafların sözleşmelere bazı özel hükümler ekleyerek hukuk seçimi yapmaları da mümkündür. Sözleşmedeki hükümlerin hangi hukuka göre yorumlanacağını gösteren “*Construction Clause*” hükümleri yukarıda da ifade edildiği üzere açık hukuk seçimine örnek olarak gösterilmektedir.

Zımnî hukuk seçimine örnek gösterilen klasik durum ise reasürans sözleşmesinde Londra piyasasında yaygın olarak kullanılan terimlere ve bazı klozlara yer verilmesidir⁶¹. Örneğin, reasürans sözleşmesinin Lloyd’s standart formu kul-

⁵⁷ Halil Alperen Işık, *Denizcilik Sigortalarına Uygulanacak Hukuk*, (Ankara: Seçkin, 2024), 192.

⁵⁸ “*ungeheure Vereinfachung*”; Bkz. Roth, *Internationales*, 317.

⁵⁹ Roth, *Internationales*, 317-318. Yazar, ekonomik açıdan bakıldığında, sözleşmenin odak noktası olarak ödeme olgusunun dikkate alınmasının vazgeçilmez ve esas olduğunu kabul etmekle birlikte, bunun sadece mal ve ödeme değişimini esas alan sözleşmeler bakımından geçerli olması gerektiğini fakat ödemenin karşılığının yalnızca malın teslimi olmadığı ve hizmet ediminin de söz konusu olduğu sözleşmelerde, tek başına ödeme olgusunun esas alınmasının kanunlar ihtilâfı hukuku tarafından korunması amaçlanan menfaatlere hizmet edemeyeceğini ifade etmekte, karakteristik edim teorisinin gerekçelerinin bazı sözleşmeler bakımından yetersiz kaldığını ileri sürmektedir.

⁶⁰ “*differenzierende Anknüpfung*”, Bkz. Roth, *Internationales*, 318.

⁶¹ Francesca Ragno, “Article 2, 3, 6”, *Rome I Regulation (Pocket Commentary)*, Editör Franco Ferrari, (München: Sellier, 2015), 100-101.

lanılarak yapılması⁶², sözleşme yapılırken Londra piyasasında kullanılan terim ve ifadelerle başvurulması⁶³, “*Follow London*” klozu gibi özel klotların kullanılması⁶⁴ halinde, İngiliz mahkemelerinin genel eğilimi İngiliz hukukunun zımnen seçildiği yönündedir⁶⁵.

B. TÜRK HUKUKUNDAKİ DURUM

Türk hukukunda, reasürans sözleşmeleri için özel bir bağlama kuralı kabul edilmemiştir. Bir başka ifade ile bu sözleşmelerde hukuk seçiminin nasıl yapılabileceğini düzenleyen yahut hukuk seçimi yapılmamışsa esasa hangi hukukun uygulanacağını tespit etmek için başvurulacak özel bir kanun hükmü mevcut değildir.

Bu nedenle, Türk hukukunda yabancılık unsuru içeren bir reasürans sözleşmesine uygulanacak hukukun tayini, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve

⁶² İngiliz reasürör ile İsraili sedan arasındaki reasürans sözleşmesinde, Lloyd's standart formu kullanılmasının İngiliz hukukunun zımnen seçilmesi olarak yorumlanması yönündeki bir mahkeme kararı için bkz. *Tiernan v Magen Insurance Co Ltd*, ILPr, 2000, 517.

⁶³ *Assicurazioni Generali SpA v Ege Sigorta AS*. davasına konu olayda İtalyan reasürör ve Türk sigortacı arasında Türkiye’de bulunan ve sigortacı tarafından sigorta edilen bir riziko için İtalyan reasürör tarafından reasürans himayesi sağlanması için sözleşme imzalanmıştır. Sözleşme, Londra piyasasında Londra’da mukim sigorta brokerleri aracılığıyla akdedilmiştir. Sözleşmede, açık bir hukuk seçimi yer almamakla birlikte, Londra piyasasında kullanılan terim ve ifadelerle başvurulmuştur. Mahkeme taraflar arasındaki uyuşmazlıkta, sözleşmeye uygulanacak hukukun zımnen olarak seçildiğini, sözleşmenin tüm esaslı unsurlarının İngiliz hukuku ile ilişkili olması nedeniyle İngiliz hukukunun esasa uygulanması gerektiğine hükmetmiştir. Mahkeme ayrıca, sözleşmenin oldukça teknik detaylara hâiz bir sözleşme olduğunu, Türk mahkemelerinin yetkili kabul edilmesi halinde, uyuşmazlıkla ilgili belgelerin İngiliz hukukuna hâkim uzmanlarca tercümesinin gerekeceğini zira tüm hususların İngiliz hukuku çerçevesinde çözüleceğini bu nedenle İngiliz mahkemelerinin yetkili olduğunun kabulünün yerinde olacağına hükmetmiştir. Karar için bkz. *Assicurazioni Generali SpA v. Ege Sigorta AS* [2002] Lloyd's Rep. IR 480. Karar hakkında daha fazla bilgi için bkz. Merkin, Hodgson ve Tyldesley, *Colinvaux's*, 67; Gilman, Templeman, Blanchard, Hopkins ve Hart, *Arnould: Law of Marine Insurance and Average*, 151, 154.

⁶⁴ *Faraday Reinsurance Co Ltd v Howden North America Inc* davasına konu olayda İngiliz reasürör, ABD’li sigortacının ABD’de bulunan asbest kirliliğinden doğan zarar rizikosunu himaye ettiği sigorta sözleşmesine, diğer reasürörler birlikte reasürans himayesi sağlamıştır. Reasürans ilişkisi kapsamında farklı poliçe dönemleri için üç ayrı sözleşme akdedilmiş, ilk sözleşmede, Londrada mukim reasürörün yaptığı işlemlerin diğer reasürörlerce de takip edileceğini ifade eden “*follow London*” şartına ve Londra sigorta piyasası kaynaklı birçok şarta yer verilmiş, devam eden sözleşmeler ise açıkça İngiliz hukukuna tâbi tutulmuş ve İngiliz mahkemeleri lehine yetki sözleşmesi yapılmıştır. İlk sözleşmeden doğan uyuşmazlık neticesinde İngiliz mahkemesi önüne gelen davada, uyuşmazlığın temelinde asbest kirliliğinden doğan zarar ve bu rizikoyu himaye eden sigorta sözleşmesi olduğunu ve bu sözleşmeye ilişkin hususların ABD mahkemesinde yürütülen sigorta ettiren ve sigortacı arasındaki davada ele alındığını kabul etmiştir. Ancak, Mahkeme buna ek olarak, *lex causae* olarak İngiliz hukukunun en iyi İngiliz mahkemelerince uygulanabileceğini ve burada çekişmeli hususun asbest kirliliği zararı değil reasürans sözleşmesi hükümleri olduğuna hükmederek İngiliz mahkemelerinin yetkili olduğunu kabul ederek, ayrıca “*follow London*” şartı nedeniyle uyuşmazlığın esasını İngiliz hukukunun uygulanmasının yerinde olduğuna hükmetmiştir. Karar için bkz. [2011] EWHC 2837 (Comm). Karar hakkında daha fazla bilgi için bkz. Merkin, Hodgson ve Tyldesley, *Colinvaux's*, 67-76-614.

⁶⁵ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi ve kararlar için bkz. Raymond Cox, Louise Merrett ve Marcus Smith, *Private International Law of Reinsurance and Insurance*, (London: Informa, 2006) 274.

Usûl Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)⁶⁶’un “Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Uygulanacak Hukuk” başlıklı 24. maddesi kapsamında olmalıdır⁶⁷.

MÖHUK m. 24/I hükmü gereğince, sözleşmenin taraflarının hukuk seçimi yoluyla bu konuyu kendi aralarında serbestçe kararlaştırabilmeleri mümkündür. Zira, MÖHUK’ta tarafların sigorta sözleşmelerinde hukuk seçimi yapmasını sınırlandırmalar getiren herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Tarafların açık ve zımnî hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde ise, reasürans sözleşmesine uygulanacak hukuk MÖHUK m. 24/IV’e göre tayin edilecektir. MÖHUK m. 24/IV’da “*Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları halinde sözleşmeden doğan ilişkiye, o sözleşmeyle en sıkı ilişkili olan hukuk uygulanacağı*”, bu hukukun da, “*karakteristik edim borçlusunun, sözleşmenin kuruluşu sırasındaki mutad meskeni hukuku, ticari veya mesleki faaliyetler gereği kurulan sözleşmelerde karakteristlik edim borçlusunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristlik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku*” olarak kabul edileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla, hukuk seçimi ihtiva etmeyen yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerine, karakteristlik edim borçlusu olduğu kabul edilen reasürörün işyeri hukuku, işyeri bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku birden çok işyeri varsa söz konusu reasürans sözleşmesiyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku uygulanacaktır.

C. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTAKİ DURUM

1. Avrupa Birliği Hukuku

Avrupa Birliği hukukunda sigorta sözleşmelerine uygulanacak hukuk, Avrupa Birliği’nde sözleşmeden doğan borç ilişkilerinden doğan kanunlar ihtilâfı alanında temel düzenleme olan “Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma I Tüzüğü⁶⁸”nın “*Sigorta Sözleşmeleri*” başlıklı 7. maddesi ile düzenlenmiştir. Bu bakımdan Tüzük m. 7 hükmünün de AB hukukunda sigorta sözleşmelerinden doğan kanunlar ihtilâfı alanında temel düzenleme olarak kabul edilebilmesi mümkündür⁶⁹.

⁶⁶ Kanun için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5718.pdf>, Erişim Tarihi: Ağustos 23, 2024.

⁶⁷ Gülören Tekinalp, *Millîterarası Özel Hukuk*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020), 319; Ergin Nomer, *Devletler Hususî Hukuku*, (İstanbul: Beta, 2021), 337; Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman Fıganmeşe, *Millîterarası Özel Hukuk*, (İstanbul: Beta, 2024), 354; Vahit Doğan, *Millîterarası Özel Hukuk*, (Ankara: Savaş, 2020), 198 vd.; Sibel Özel, Mustafa Erkan, Hatice Selin Pürselim ve Hüseyin Akif Karaca, *Millîterarası Özel Hukuk*, (İstanbul: Onikilevha, 2024), 430; Berk Demirkol, *Millîterarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014), 360; Güngör, 178 vd.

⁶⁸ Tüzük için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008R0593>, Erişim Tarihi: Ağustos 23, 2024.

⁶⁹ Avrupa Birliği’nde sigortacılar ve reasürörlerin tâbi olduğu düzenlemeler ve bu işletmeler bakımından aranan yeterlilik şartları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gülin Güngör, “Mâlî Yeterlilik II Direktifi IV. Başlık Kapsamındaki Sigorta İşletmelerinin AB İçi Sınırışı Yeniden Yapılandırılması ve İflâs Yolu ile Tasfiyesi”, *MHB* 37, S. 2, (2017), 439 vd.

Bununla birlikte reasürans sözleşmeleri, Avrupa Birliği kanunlar ihtilafı hukuku sistemi bakımından sigorta sözleşmesi değil, genel hükümlere tâbi bir sözleşme olarak değerlendirilir. Zira, Tüzük m. 7/I'de reasürans sözleşmelerinin bu madde kapsamında olmadığı açıkça düzenlenmiştir. Dolayısıyla reasürans sözleşmelerine uygulanacak hukukun bu madde kapsamında tayini mümkün değildir. Tüzük'te reasürans sözleşmeleri hakkında başka özel bir hüküm⁷⁰ de bulunmadığı ve Tüzük reasürans sözleşmelerine özgü bir bağlama kuralı getirmediği için, reasürans sözleşmelerine uygulanacak hukuk, Tüzük'te hakkında özel bir hüküm bulunmayan diğer sözleşmeler gibi, sözleşmelerde hukuk seçimini düzenleyen m. 3 ve hukuk seçimi yokluğunda uygulanacak hukuku düzenleyen m. 4 hükmü kapsamında değerlendirilmiştir⁷¹.

Bu nedenle Tüzük kapsamına giren yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerine uygulanacak hukukun taraflarca seçilmesi genel kural olan m. 3 kapsamında yapılır. Taraflar herhangi bir kısıtlamaya tâbi tutulmadan açık veya zımnî olarak hukuk seçebilirler⁷². Tüzük m. 3/I ile reasürans sözleşmelerine uygulanacak hukukun taraflarca belirlenmesinde seçilebilecek hukuklar bakımından bir kısıtlama getirilmemişse de bu hakkın kullanımına ilişkin bazı başka kısıtlamalar bulunmaktadır⁷³. Bu kısıtlamalardan ilki, yabancılık unsuru içermediği hâlde tarafların iradeleri ile yabancılık unsuru ekledikleri sözleşmeler hakkındadır. Tüzük'te, tarafların hukuk seçimi yaparak objektif şartlarda tâbi olacakları bir üye devlet hukukunun emredici kurallarının uygulanmasından kaçınmalarını engellemek amacıyla bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Tüzük m. 3/III hükmünde, *“hukuk seçiminin yapıldığı anda somut olayla ilgili tüm unsurların hukuku seçilen devlet dışındaki başka bir devlette bulunması hâlinde, tarafların hukuk seçimi yapmış*

⁷⁰ Kanunlar ihtilâfı hukuku bakımında durum bu olmakla birlikte reasürans sözleşmelerinin bazı hukuk sistemlerinde maddî hukuk bakımından da diğer sigorta sözleşmelerinden farklı değerlendirildiği ve farklı hukukî düzenlemelere tâbi tutulduğu görülmektedir. Örneğin; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun “Sigorta Sözleşmeleri” başlıklı 6. kitabının mehzâı olan Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu (*Versicherungsvertragsgesetz- VVG*)'nun 209. paragrafında “*VVG hükümlerinin reasürans sözleşmelerine ve denizcilik rizikolarına karşı sigorta (deniz sigortası) sözleşmelerine uygulanmayacağı*” düzenlenmiştir. Bu nedenle Alman hukukunda reasürans sözleşmeleri diğer borç sözleşmelerine uygulanan BGB'de yer alan genel hükümlere tâbi tutulmuştur. Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 12-13. Aynı durum İsviçre hukuku bakımından da geçerlidir. İsviçre Sigorta Sözleşmeleri Kanunu (*Schweizerisches Versicherungsvertragsgesetz-SVVG*)'nun 101. maddesinde “*Bu Kanun hükümlerinin reasürans sözleşmelerine uygulanmayacağı, bu hukukî ilişkilerin Borçlar Kanunu hükümlerine tâbi olduğu*” açıkça düzenlenmiştir.

⁷¹ Gilman, Templeman, Blanchard, Hopkins ve Hart, *Arnould: Law of Marine Insurance and Average*, 142.

⁷² Zeynep Derya Tarman, “Avrupa Birliği Kanunlar İhtilâfı Kuralları”, *Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku*, Editör Işıl Özkan, Ceyda Süral ve Uğur Tütüncübaşı, (Ankara: Adalet, 2016), 391; Christian Armbrüster, *Privatversicherungsrecht*, (Tübingen: Mohr Siebeck, 2019) 675; Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 12-13; Roth, *Internationales*, 560.

⁷³ Doktrinde, bu sınırlamaların genel olarak kamu düzeni gerekçesiyle yapılan sınırlamalar (*public policy limitations*) olduğu ifade edilmiştir. Gilman, Templeman, Blanchard, Hopkins ve Hart, *Arnould: Law of Marine Insurance and Average*, 148.

olmasının, diğer devlet hukukunun aksi sözleşme ile kararlaştırılamayacak hükümlerinin uygulanmasını etkilemeyeceği" kabul edilmiştir. Yine Tüzük m. 3/IV'te, " tarafların üye olmayan üçüncü bir devlet hukukunu seçmesi ve seçimin yapıldığı anda somut olayla ilgili tüm unsurların bir veya daha fazla üye devlette yer alması hâlinde, seçilen üçüncü devlet hukukunun, Birlik hukukunun üye devlet mahkemelerinde uygulanan şekliyle aksi kararlaştırılamayacak kurallarının uygulanmasını etkilemeyeceği" kabul edilmiştir⁷⁴. Bu hüküm de tarafların hukuk seçimi yaparak Birlik hukukunun emredici kurallarının uygulanmasından kaçınmasını önlemek amacıyla getirilmiştir.

Tüzük kapsamındaki açık veya zımnî hukuk seçimi ihtiva etmeyen reasürans sözleşmelerine uygulanacak hukukun tayini ise yukarıda da ifade edildiği üzere Tüzük m. 4 kapsamındadır⁷⁵. Tüzük m. 4/I'de bazı sözleşme türleri ismen sayılmış ve hukuk seçimi yokluğunda bu sözleşmelerin hangi hukuka tâbi olacağı bentler hâlinde düzenlenmiştir. Söz konusu sözleşmeler arasında reasürans sözleşmeleri bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu sözleşmelere uygulanacak hukuk Tüzük m. 4/II'ye göre belirlenir ve sözleşme karakteristik edimi ifa edecek olan tarafın diğer bir ifade ile reasürörün mutad meskeninin bulunduğu devlet hukukuna tâbi olur⁷⁶.

Roma I Tüzüğü kapsamına giren reasürans sözleşmelerinde uygulanacak hukukun taraflarca seçilmediği hallerde, uygulanacak hukukun tespiti için başvurulabilecek iki hükmün bulunduğu doktrinde ifade edilmektedir⁷⁷. Bu hükümlerden ilki Tüzük m. 4/I-b'de yer almaktadır. Hükme göre, "hizmet sağlanmasına ilişkin sözleşmelerin, hizmeti sağlayan mutad meskeninin bulunduğu ülke hukukuna tabi olduğu" kabul edilmektedir. Reasürans sözleşmesini, reasürörün sigortacıya hizmet sağladığı bir sözleşme olarak kabul eden görüşe göre, sözleşme, hizmeti sağlayan yani edimi karakteristik olan reasürörün sicile kayıtlı olduğu yer hukukuna veya reasürörün esas işyeri hukukuna tâbi olacaktır⁷⁸. Başvurulabilecek diğer hüküm ise, Tüzük m. 4/III'de yer almaktadır. Hükümde, "somut olayın tüm şartlarına göre sözleşmenin 1. veya 2. fıkrada işaret edilen ülkeye göre bir başka

⁷⁴ Alman hukuku bakımından, yabancı unsurlu bir sigorta sözleşmesinin esasına uygulanmak üzere yabancı bir hukukun seçilmesi hâlinde, bu hukuk seçiminin VVG'nin emredici ve yarı-emredici kurallarının uygulanmasına hâlel getirmeyeceği ifade edilmiştir. Bruck, Möller ve Dörner, "Rom I", 255.

⁷⁵ Tarman, *Roma*, 391.

⁷⁶ Aslı Kök, *Roma I Tüzüğü Işığında Milletlerarası Unsurlu Sigorta Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilâfi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2011), 108.

⁷⁷ Armbrüster, *Privat*, 684.

⁷⁸ Dirk Looschelders ve Kirstin Smarowos, "Das Internationale Versicherungsvertragsrecht nach Inkrafttreten der Rom I-Verordnung", *VersR* 61, (2010), 9; Stefan Perner, "Das Internationale Versicherungsvertragsrecht nach Rom I", *IPRax* 28, (2009), 218, 220; Ansgar Staudinger, "Internationales Versicherungsvertragsrecht - (k)ein Thema für Rom I?", *Ein neues Internationales Vertragsrecht für Europa - Der Vorschlag für eine Rom I-Verordnung*, Editör Franco Ferrari ve Stefan Leible, (Jena: Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2007) 225, 231.

ülke ile açıkça daha yakın bağlantılı olması durumunda sözleşmeye bu ülkenin hukuku uygulanacağı” kabul edilmektedir. Bu hükmün uygulanması halinde, reasürörün himaye etmeyi üstlendiği rizikonun bulunduğu yerin, yani sigortacının mutad işyerinin bulunduğu ülke hukukunun reasürans sözleşmesini idare edeceği kabul edilecektir. Zira, bu durumda sigortacının mutad işyerinin bulunduğu ülke hukukunun, sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukuk olduğu kabul edilmektedir⁷⁹.

2. Alman Hukuku

Alman hukukunda reasürans sözleşmesi mevzuatta tanımlanmış değildir⁸⁰. 2008 yılında yürürlüğe giren Sigorta Sözleşmeleri Kanunu’ndan önceki yani 1908 tarihli Sigorta Sözleşmeleri Kanunu ile Alman Ticaret Kanunu’nun sigorta sözleşmelerine birlikte uygulandığı dönemde ise, reasürans kavramına HGB § 779 hükmünde yer verilmiştir⁸¹. Hükme göre, sigortacı tarafından üstlenilen riziko yani (reasürans) sigortalanabilir bir menfaat olarak kabul edilmiştir (HGB § 779 /I). Söz konusu hüküm, 2008 tarihli Sigorta Sözleşmeleri Kanunu’nun yürürlüğe girmesi birlikte ilga edilmiştir. 2008 tarihli Kanun’un yürürlüğe girişinden sonraki süreçte ise, reasürans sözleşmesinin mevzuatta düzenlenmemesinden kaynaklı olarak, taraflarına tam bir irade serbestisi tanındığı ifade edilebilir. Zira, doktrinde de reasürans sözleşmelerinin tâbi olduğu hukukî rejim tespit edilirken, bu sözleşmelerin VVG’de yer alan sigorta sözleşmesine ilişkin hükümlere değil, karşılıklı edim borcu doğuran bir sözleşme olarak BGB § 320 hükmüne tâbi olduğu ifade edilmektedir⁸². Ayrıca, bu sözleşmelerde yer alan genel işlem şartları bakımından BGB §305/II-2 hükmü kapsamında bir içerik denetimi yapılması mümkün olacaktır⁸³. Bunun dışında, taraflar, VVG’de yer alan sigorta sözleşmesine ilişkin emredici hükümlere bağlı olmaksızın reasürans sözleşmelerinin içeriğini özgürce belirleyebileceklerdir.

Bununla birlikte, “reasürans sözleşmesinde tüm tarafların diğerinden zayıf bir noktada olmadığı ve tarafların sigorta sözleşmelerindeki duruma nazaran eşit bir müzakere gücüne sahip olduğu” varsayımı Alman kanun koyucusunca da benimsenmiş, reasürans sözleşmeleri, denizcilik sigortası sözleşmeleriyle birlikte VVG § 209 hükmü ile bu kanunun kapsamı dışında bırakılmıştır⁸⁴. Bu bakımdan Alman hukukunda reasürans sözleşmeleri bakımından tam bir sözleşme serbestisi bulunmaktadır. Bu serbestî kapsamında taraflar sözleşmeye uygulanacak hukuku

⁷⁹ Martin Fricke, “Das Internationale Privatrecht der Versicherungsverträge nach Inkrafttreten der Rom-I VO”, *VersR* 59, (2008), 443, 446.

⁸⁰ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 12.

⁸¹ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 9.

⁸² Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 9.

⁸³ Dieter Schwampe, “P&I-Versicherung, Seehaftung”, *Transportversicherungsrecht*, Editör Karl-Heinz Thume, Harald de la Motte ve Henning C. Ehlers, (München: Beck, 2011), 782.

⁸⁴ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 3, 12. Aynı durum, 1908 tarihli VVG § 209 hükmü nedeniyle 2008 öncesi dönem bakımından da geçerlidir. Roth, *Internationales*, 79.

seçmekte de tamamen özgürlerdir⁸⁵. Bazı reasürans sözleşmelerinde, bilhassa da taraflardan birisinin İngiliz olduğu sigorta ilişkilerinde, uygulanacak hukukun taraflarca seçildiği ve uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tahkimin belirlendiği sözleşmelerde genellikle, “*equity clause*” yani hakkaniyet klozu olarak anılan ve “*uyuşmazlığın sözleşmenin katı şekilde yorumundan ziyade hakkaniyete uygun yorumu esas alınarak çözümleneceği*”⁸⁶ şeklinde bir sözleşme şartına yer verilmektedir. Bu hüküm doktrinde, reasürans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde yetkili hukuka sıkı sıkıya bağlı kalınmaksızın, hatta yetkili hukukun doğrudan uygulanan kuralları dahi dikkate alınmaksızın reasüransla ilgili ticarî örf ve adetin (uygulamadaki teamüllerin) dikkate alınarak çözümlenmesi ve hakkaniyetin sağlanabilmesi için hakeme/hakemlere tanınan bir imkân olarak değerlendirilmiş⁸⁷, bu hükmün taraflarca seçilen hukukun uygulanmasını engelleyecek bir mâhiyetle olmadığı belirtilmiştir⁸⁸.

Roma I Tüzüğü’nün ve hatta Roma Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesinden önceki dönemde ise Alman hukukunda hukuk seçimi ihtiva etmeyen reasürans sözleşmelerine uygulanacak hukukun tayini konusunda üç görüş ortaya çıkmıştır. Bu görüşlerden ilki; reasürans sözleşmesinin sedan ve sigorta arasındaki sigorta sözleşmesinin statüsüne tâbi tutulmasını (dolaylı bağlanma- *akzessorische anzuknüpfung*), ikincisi reasürans sözleşmesinin reasürörün işyeri hukukuna tâbi tutulmasını⁸⁹, sonuncusu ise bu sözleşmelerin sedanın işyeri hukukuna tâbi tutulmasını savunmuştur⁹⁰.

⁸⁵ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 12-13; Roth, *Internationales*, 560.

⁸⁶ “*The arbitrators shall settle any dispute under this agreement according to an equitable rather than a strictly legal interpretation of its terms*”; Bkz. Roth, *Internationales*, 562.

⁸⁷ Looschelders, “IPR”, 416.

⁸⁸ Roth, *Internationales*, 564-565. Yazar, tarafların bu yöndeki iradeleri açık ve tartışmasız olduğu müddetçe hakemlere bu şekilde bir yetki tanınmasının İsviçre, Alman ve Fransız hukuklarında da kabul gördüğünü ifade etmektedir.

⁸⁹ Prölss, açık hukuk seçimi bulunmayan durumlarda, uygulanacak hukukun tespiti için diğer yabancı unsurlu sözleşmelerde olduğu gibi ifa yerinin esas alınması fikri akla gelebilecek olsa da diğer sözleşme tiplerinin aksine ifa yerinin milletlerarası reasürans ilişkilerinde çok mütevazı bir rol oynadığını ve ifa yerinin bu sözleşmelerde çok nadiren kararlaştırıldığını ifade etmiştir. Yazar ayrıca açık hukuk seçimi ihtiva etmeyen yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda Alman hukukunun uygulanabilmesi için Alman mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarının sedanın veya reasürörün ifa yerine nazaran daha önemli bir gösterge olduğu fikrini ileri sürmüştür. Bkz. Prölss, *Zwischenstaatliches*, 22.

⁹⁰ Roth, *Internationales*, 580. İmparatorluk Yüksek Mahkemesi’nin 15.06.1881 tarihli kararına konu olayda, bir Alman vatandaşı kişi Hamburg’da yerleşik olan bir Alman sigortacı ile 45.000 Reichsmark değerinde hayat sigortası sözleşmesi yapmış, sigortacı himaye etmeyi üstlendiği bu riziko için bir İngiliz sigortacıdan 33.000 Reichsmark değerinde reasürans himayesi temin etmiştir. Rizikonun 1876 yılı mayıs ayında gerçekleşmesi üzerine reasürör, sedana sigorta bedelinin lehbara ödendiğinin ispat edilmesi halinde reasürans sözleşmesi ile üstlendiği meblağı ödeyeceğini aynı yılın ekim ayında beyan etmiştir. Bu beyandan bir ay sonra henüz sigorta bedeli lehbara ödenmeden, sedan sigortacı iflâs etmiştir. Hayat sigortası poliçesi hamili ödeme için sedana başvurmuş ve tasfiye halindeki sedan adına işlemleri yürüten iflâs idaresi (*curatores bonorum*) ise bu ödemeyi yapabilmek için reasürörü ifaya davet etmiştir. Fakat, İngiliz reasürör, henüz sedanın tasfiye

III. REASÜRANS HAVUZLARI

Reasürans havuzları, sedan tarafından himaye edilen rizikonun gerçekleşmesi rizikosunun birden fazla reasürör tarafından himaye edilmesi halinde, ilgili reasürans ilişkisinin yürütülmesi için kurulan ve genellikle tüzel kişiliği olmayan organizasyonlardır. Havuzlar, genellikle havuz kapsamındaki reasürans rizikonu üstlenen reasürörlerden birisi veya özel olarak oluşturulmuş bir sekreteryar tarafından yönetilir⁹¹. Uygulamada, sigortacıların üstlendikleri rizikolara reasürans havuzları marifetiyle reasürans himayesi temin etmeleri, “riziko havuzlama” (*risk-pooling*)⁹² olarak da adlandırılmaktadır.

Reasürans havuzları ulusal ve uluslararası ölçekte kurulabilir. Bu havuzların kurulması için sedanların himaye etmeyi üstlendiği rizikoların gerçekleşmesi yahut gerçekleşmesinin muhtemel olması gerekmez. Reasürans havuzları, tedbir amaçlı olarak da kurulabilir. Bu bakımdan Alman İlaç Reasüransı Havuzu (*Deutsche Pharma Rückversicherungs Gemeinschaft- Pharmapool*)⁹³ örnek gösterilebilir. Söz konusu havuz, Alman İlaç Kanunu (*Arzneimittelgesetzes- AMG*) ile ilaç şirketleri bakımından sağlanması zorunlu olan teminat tutarlarını sağlamak amacıyla yüze yakın Alman ilaç şirketi tarafından kurulmuş olup, halen Münih Reasürans Şirketi (*Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft- Munich RE*) tarafından yönetilmektedir. *Pharmapool* üyelerinin bu havuza dahil olarak elde ettikleri sigorta himayesi, ürün sorumluluğu kapsamında Almanya içinden kendilerine yöneltilebilecek tazminat taleplerinin haliyle ilişkindir. Bir diğer ifade ile bu havuzun iştirakçileri ulusal ölçekte bir himaye elde ederler. Alman hukukunda reasürans havuzları, BGB § 705 vd. hükümlerine göre kurulan bir adı ortaklık vasıtasıyla yürütülmektedir. Yani, reasürans havuzu kurulmasına ilişkin kurulan sözleşme, reasürans (eğer sigortacılar arasında ise sigorta) sözleşmesi değil, adi ortaklık sözleşmesi niteliğini hâiz olacak, sözleşme ilgili hükümlere tâbi olacak-

halindeki varlıklarından herhangi bir ödeme yapılmadığı için ödeme yapmayı reddetmiştir. Bunun üzerine iflâs idaresi, reasürans poliçesini lehdara devretmiş, lehdar da reasüröre ödeme için başvurmuş ve akabinde Hamburg Mahkemelerinde dava açmıştır. Yabancılık unsuru ihtiva eden bu uyuşmazlıkta, mahkeme uygulanacak hukuka ilişkin bir tartışmaya girmemiş, Alman hukukunda henüz reasürans sözleşmesine ilişkin herhangi bir kanunî düzenleme bulunmadığı için “genel uygulamaya göre şekillenmiş reasürans hukuku ilkeleri” uyarınca reasürörün sorumluluğuna gittiğini, bunu yaparken de diğer bazı ülkelerin (Kanada, ABD, İngiltere, Norveç, Fransa) hukuklarındaki teori ve uygulamayı esas aldığı belirtilmiştir. Karar için bkz. Reichsgerichts Urteil vom 15.06.1881. (*Wolters Kluwer Online*). Doktrinde, mahkemenin kararda uyuşmazlığın yabancılık unsuru ihtiva etmesine rağmen uygulanacak hukuka dair bir ön soruna hiç ilgilenmediği hâle anılan ülke hukuklarını dikkate alarak milletlerarası karar ahengine (*internationale übereinstimmung*) katkı sağlamayı amaçladığı ifade edilmiştir. Bkz. Roth, *Internationales*, 75.

⁹¹ Bkz. Sala, *Internationales*, 70.

⁹² Giesela Rühl ve Jan D. Lüttringhaus, “Reinsurance contracts”, *Encyclopedia of Private International Law*, Vol. 2, Editör Jürgen Basedow, Giesela Rühl, Franco Ferrari, Pedro Alberto de Miguel Asensio), (Cheltenham/ Northampton: Edward Elgar Publishing, 2017), 1523.

⁹³ Alman İlaç Reasüransı Havuzu (*Deutsche Pharma Rückversicherungs Gemeinschaft- Pharmapool*) için bkz. Bruck, Möller, Echarti ve Labes, “Rückversicherung”, 23.

tır⁹⁴. Dolayısıyla, *Pharmapool* da Alman hukukuna göre kurulmuş adi şirket niteliğini hâizdir.

Bu havuzlardan bir diğeri ise denizcilik sigortaları alanında önemli bir yere sahip olan Milletlerarası Grup (*International Group of P&I- IGPI*)⁹⁵ tarafından işletilmektedir. Denizcilik rizikolarını himaye eden ve Grup'a üye olan P&I kulüpleri tarafından yapılan sigorta sözleşmelerine reasürans himayesi sağlama amacıyla kurulan bu havuz, aynı P&I teminatlarında olduğu gibi kulübe (havuza) üye olan kişilerin birbirlerinin himaye etmeyi üstlendiği rizikoları karşılıklı olarak reasüre etmesi esasına dayanır⁹⁶. Grup dışındaki sigortacıların ya da kulüplerin ise bu havuzdan yararlanmasına imkân tanınmamaktadır⁹⁷. Londra'da İngiliz hukukuna göre tüzel kişiliği olmayan bir dernek olarak teşekkül eden bu havuza, aralarında İngiltere'nin de bulunduğu 6 farklı ülkede mukim 12 farklı P&I kulübü üyedir⁹⁸. Dolayısıyla İngiltere dışındaki diğer 5 ülkede mukim olan üyeler ve havuz arasındaki üyelik ilişkisi yabancı unsurludur. Buna ek olarak, havuzun söz konusu yabancı üyeleri için sağladığı reasürans himayesi uluslararası ölçekli olup yabancı unsur ihtiva etmektedir.

IV. SÖZLEŞME STATÜSÜNÜN UYGULANMASINI SINIRLAYAN VE ENGELLEYEN DURUMLAR

Reasürans sözleşmelerine uygulanacak hukuk, bağlama kurallarının tatbiki yoluyla mahkemeler tarafından veya taraflara tanınan serbesti dolayısıyla sözleşmenin taraflarınca belirlenebilir. Ancak, sözleşme statüsünün olaya uygulanması bazı durumlarda sınırlanabilir ya da engellenebilir⁹⁹. Bu sınırlama ve engelleme, kamu düzeni müdahalesi ve doğrudan uygulanan kuralların varlığı hâlinde söz konusu olmaktadır.

A. KAMU DÜZENİ

Temelde birer sigorta sözleşmesi olan reasürans sözleşmelerinin yabancı bir hukuka tâbi olması halinde bu yabancı hukukun olaya uygulanmasının sınırlanması ancak milletlerarası özel hukuk anlamında kamu düzeni müdahalesi ile söz konusu olabilir.

⁹⁴ Bruck, Möller, Echarti ve Labes, "Rückversicherung", 32.

⁹⁵ Milletlerarası Grup hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Steven J. Hazelwood ve David Semark, *P&I Clubs*, (London: Informa, 2014), 365 vd.; Acar, *Kulüp*, 43 vd.

⁹⁶ Doktrinde, reasürans havuzu kurulmasına ilişkin sözleşmelerin reasürans sözleşmesi niteliğini hâiz olmadığı, örneğin Alman hukuku açısından bu havuzların "riziko topluluğu (*risikogemeinschaft*)" olarak vasıflandırılabilirliği ifade edilmiştir. Bkz. Sala, *Internationales*, 69.

⁹⁷ D. Rhidian Thomas, "Direct and third-party claims against P&I Clubs", *The Modern Law of Marine Insurance*, Vol. 5, Editör D. Rhidian Thomas, (London: Informa 2023), 41, dn. 2.

⁹⁸ <https://www.igpandi.org/article/about/> Erişim Tarihi: Ekim 20, 2024

⁹⁹ K. Sedat Sirmen, *Zarar Sigortaları Kapsamına Giren Sigorta Akitlerinden Doğan Kanunlar İhtilâfi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 42 vd..

Türk hukukunda kamu düzeni müdahalesi, MÖHUK'un "Kamu Düzenine Aykırılık" başlıklı 5. maddesinde düzenlenmiştir. Hüküm, "*Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hallerde, Türk hukuku uygulanır*" şeklindedir. Hükümden de anlaşılacağı üzere, kamu düzeni müdahalesi yani yetkili yabancı hukukun uygulanmasının sınırlanması veya engellenmesi ancak bu hukuktaki ilgili kuralın, *lex fori*'nin kamu düzenine açıkça aykırı sonuçlar doğurması hâlinde mümkün olmaktadır. Diğer bir ifade ile ancak "*uygulanacak hukukun ilgili hükmünün hâkimin hukukunun temel kavramları ve o hukukta korunan menfaatler ile telif edilemez kabul edildiği hâllerde*"¹⁰⁰ ve "*yabancı hukukun uygulanmasının hâkimin hukuku bakımından tahammül edilemez sonuçlar doğuracak olması ihtimalinde*"¹⁰¹ kamu düzeni müdahalesinden söz edilebilir¹⁰².

Türk sigorta hukuku mevzuatına bakıldığında, reasürans sözleşmeleri bakımından münhasıran kamu düzeni müdahalesine esas sayılabilecek hükümlerin kolayca tespit edilebilmesi mümkün değildir. Bu durumun kanaatimizce iki sebebi bulunmaktadır. Öncelikle bugüne kadar yabancı unsurlu bir reasürans sözleşmesine taraflarca seçilen hukukun uygulanmasını engelleyen ve bunu MÖHUK m. 5'te düzenlenen kamu düzeni gerekçesine dayandıran herhangi bir mahkeme kararına rastlanılmamıştır. Bu nedenle, pratik bir zorluk bulunduğu açıktır. İkincisi ise, kamu düzeni müdahalesi ancak bu hukuktaki ilgili kuralın Türk kamu düzenine açıkça aykırı sonuçlar doğurması hâlinde, diğer bir ifade ile ancak uygulanacak hukukun ilgili hükmünün Türk hukukunun temel kavramları ve Türk hukukunda korunan menfaatler ile telif edilemez kabul edildiği hâllerde ve yabancı hukukun uygulanmasının Türk hukuku bakımından tahammül edilemez sonuçlar doğuracak olması ihtimalinde söz konusu olabilir. Fakat reasürans sözleşmesi gibi çoğunlukla tarafların irade serbestilerine bırakılmış ve sigorta hukukundaki emredici hükümlerden mümkün mertebe ayrık tutulmaya çalışılan bir alanda bu şekilde yorumlanabilecek bir hükmün tespiti bu kez teorik ya da bir diğer ifade ile sözleşmenin hukukî niteliğinden kaynaklanan nedenlerle oldukça zor olacaktır. Yine de TTK'da sigorta sözleşmeleri bakımından genel hükümler olarak düzenlenen ve koruduğu menfaatler bakımından Türk kamu düzeninin korunmasına hizmet edebilecek nitelikteki bazı hükümlerin, yabancı unsurlu reasürans sözleşmeleri açısından kamu düzeni incelemesinde değerlendirmeye tâbi tutulması mümkündür. Bu bakımdan sigorta sözleşmesinden doğan hakların kötüye kullanılmasını sağlayan ve sigortacılık sektörünün malî yapısını zedeleyebilecek bir yabancı hukuk kuralının, kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle uygulanması en-

¹⁰⁰ Gülin Güngör, *Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması*, (Ankara: Yetkin, 2000), 79.

¹⁰¹ Nomer, *Devletler*, 162; Roth, *Internationales*, 210.

¹⁰² Milletlerarası özel hukukta kamu düzeni hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Cemile Demir Gökyayla, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni*, (Ankara: Seçkin, 2001), 23 vd.

gellenebilir. Bu konuya ilişkin sigorta ettirenin kastını düzenleyen hüküm (TTK m. 1429/I- 2. cümle) ve zarar sigortası sözleşmelerindeki zenginleşme yasağına ilişkin hükümler (TTK m. 1459, m. 1463, m. 1465, m. 1467, m. 1472) buna örnek olarak gösterilebilir¹⁰³. Söz konusu hükümler, sigorta sözleşmesinin himaye ettiği rizikonun gerçekleşmesi hâlinde, sigorta ettirenlerin aşkın sigorta (TTK m. 1463), birden çok sigorta (TTK m. 1465) veya çifte sigorta gibi (TTK m. 1467) sigorta türleri ile zenginleşmelerini engellemek için kabul edilmiştir. Bununla beraber, bu hükümlerin kamu düzeni müdahalesine esas teşkil edip edemeyeceğinin tespiti için Türk Ticaret Kanunu’nun “Sigorta Hukuku” başlıklı 6. Kitabındaki sistematüğün esas alınması gerektiği kanaatindeyiz. Zira, bu hükümlerin kamu düzeni müdahalesine esas teşkil edebilmesi öncelikle emredici nitelikte olması gerekir¹⁰⁴. Buna ek olarak söz konusu hükümlerin reasürans sözleşmelerine uygulanabilme kâbiliyetini hâiz olması da şarttır. Fakat, yukarıda anılan hükümlerin bu vasıfları taşıdığı şüphelidir. Zira, reasürans sözleşmelerinin, Türk sigorta sözleşmeleri hukukundaki emredici kurallara tâbi olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır.

Ünan, Türk hukukunda reasürans sözleşmelerinin TTK’da sigorta sözleşmesi için kabul edilen emredici hükümlere tâbi olduğunu, bundan dolayı, reasürörlerin Türk hukukuna tâbi sözleşme yapmaktan kaçındığını, ancak reasürans sözleşmesine yabancı bir hukukun uygulanacağına dair hukuk seçimi yapsalar dahi, Türk hukukundaki emredici hükümlerden dolayı seçilen yabancı hukukun uygulama alanı bulamayabileceğini, yani hukuk seçiminin etkisiz kalabileceğini ifade etmiştir¹⁰⁵. Yazar, seçilen yabancı hukukun “*reasüransı Alman hukuku veya Fransız hukuku gibi sigorta hukukunun sigorta tüketicisini koruyan emredici kurallarının dışında tutan bir hukuk*” olması hâlinde bu seçimin Türk mahkemelerince kamu düzeni gerekçesiyle dikkate alınmayacağını ve “*seçilen hukuk dikkate alınmaksızın Türk hukukunun uygulanma tehlikesinin bulunduğunu*” öne sürmüştür. Sonuç olarak yazar, yabancı hukuka tâbi bir reasürans sözleşmesinin kanunlar ihtilâfı hukuku anlamında kamu düzeni müdahalesine uğramasının ve sözleşme statüsünün uygulanmasının sınırlanması veya engellenmesinin bir diğer deyişle, kamu düzeninin olumsuz müdahalesinin kuvvetli bir ihtimâl olduğunu ileri sürmektedir. Coşkun da benzer şekilde, “*reasürans sözleşmesinin Türk hukukunda sigorta sözleşmesi olarak kabul edilmesinden dolayı, emredici kuralların reasürans ilişkisi bakımından da geçerli olduğunu, dolayısıyla sigorta sözleşmesinden emredici hükme aykırılıktan kaynaklanan geçersizliğin reasürans sözleşmesi bakımından da geçerli olduğunu, emredici hükümlerin sigortacıyı reasüröre karşı koruyacağını, ancak yabancı reasürörlerin Türk hukuk sisteminin anılan baskı-*

¹⁰³ Bu hükümlerin yabancı unsurlu denizcilik sigortası sözleşmelerinde kamu düzeni müdahalesine esas teşkil edip edemeyeceği hakkında bkz. Işık, *Denizcilik*, 234 vd.

¹⁰⁴ Aynaz Uğur, “Milletlerarası özel hukukta uygulanacak hukuka kamu düzeni müdahalesi”, *Journal of Social and Humanities Sciences Research* 9, S. 82, (2022), 877.

¹⁰⁵ Ünan, *TTK Şerhi*, 49.

sından kurtulmak için çoğu zaman hukuk seçimi yoluyla Türk hukuku dışında bir hukuka tabi olmayı tercih ettiklerini”¹⁰⁶ ileri sürmüştür.

Türk hukukunda sigorta sözleşmelerine dair temel düzenlemeler Türk Ticaret Kanunu’nun “Sigorta Hukuku” başlıklı 6. Kitabının “Genel Hükümler” başlıklı 1. kısmının m. 1401 ile m. 1452 hükümleri arasında bulunmaktadır¹⁰⁷. Dolayısıyla reasürans sözleşmesinin düzenlendiği TTK m. 1403 hükmü de burada yer almaktadır. TTK m. 1403/1’de “*sigortacının, sigorta ettiği menfaati, dilediği şartlarla, tekrar sigorta ettirebileceği*” düzenlenmiştir.

TTK m. 1452’de ise bu kısımda yer alan emredici nitelikteki hükümler sayılmış, bu hükümlere aykırılık taşıyan sözleşme hükümlerine uygulanacak yaptırımlar (sigorta sözleşmesinin bütünüyle geçersiz sayılması, sigorta sözleşmesindeki emredici hükümlere aykırı sözleşme hükmünün geçersiz sayılması ve sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar aleyhine kararlaştırılan sözleşme hükümleri yok sayılarak yerine TTK’nın ilgili hükümlerinin uygulanması) açıkça düzenlenmiştir. Bu maddenin amacı, sigorta şirketleri karşısında zayıf durumda olan sigorta ettiren, sigortalı ve lehtarın etkin bir şekilde korunmasını sağlamaktır¹⁰⁸.

Bununla beraber, m. 1452’de reasürans sözleşmesine ilişkin TTK m. 1403 hükmüne hiçbir atıf bulunmamaktadır. Bu durum, TTK m. 1452 ile uygulanması temin edilen TTK m. 1401- m. 1452 arasındaki emredici hükümlerin reasürans sözleşmeleri bakımından geçerli olup olmayacağı konusunda bazı tartışmaları ortaya çıkarmıştır. Ünán, TTK m. 1452’de TTK m. 1403’e hiç atıfta bulunulmamasının ve TTK m. 1403 hükmünde sigortacının, sigorta ettiği menfaati, “*dilediği şartlarla*”, tekrar sigorta ettirebileceğinin düzenlenmiş olmasının, reasürans sözleşmelerinin bu kısımda yer alan emredici hükümlere tâbi olup olmadığı konusunda tek başına yol gösterici olamayacağını ifade etmiştir. Yazar, “*dilediği şartlarla*” ifadesinin tarafların diledikleri reasürans tekniğini (çerçeve, ihtiyari vs.) kullanabileceği anlamına geldiğini, TTK’daki söz konusu emredici hükümlerin ancak bazı yabancı hukuk sistemlerinde olduğu gibi açık bir yasa hükmü ile devre dışı bırakılırsa reasürans bakımından geçerli olmayacağını ileri sürmüştür¹⁰⁹.

¹⁰⁶ Mahmut Coşkun, *Sigorta Hukuku*, (Ankara: Seçkin, 2024), 117.

¹⁰⁷ Koçak, bu hükümlerin (m. 1401- m. 1452) tamamını emredici hükümler olarak değerlendirmiş ve bu hükümlerin temel amacının sigortacı karşısında zayıf görülen sigortalıyı korumak olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Koçak, *Reasürans*, 140. Atamer ise TTK’nın “Sigorta Hukuku” kitabının birinci kısmında yer alan genel hükümlerden hangilerinin emredici olduğunun TTK m. 1452’de “Koruyucu Hükümler” başlığı altında sıralandığını ifade etmiştir. Bkz. Atamer, “Zarar Sigortaları”, 42-43.

¹⁰⁸ İlgili maddenin gerekçesinde “*sigortacılara nazaran daha güçsüz durumda bulunan sigortalıların korunması gerektiği bu nedenle, sigorta ilişkilerinde emniyeti sağlayan, sigortalıların haklı çıkarlarını koruyan tek taraflı veya iki taraflı emredici hükümlere diğer hukuk dallarından fazla nispette yer verildiği*”ne değinilmiştir. Bkz. “TTK Madde Gerekçeleri”, m. 1452, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Erişim Tarihi: Ekim 22, 2024, https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublic-File/D23/Y2/T1/WebOnergeMetni/70f5fa31-0a3f-4910-bec9-77e0f8ba0bdf.pdf?TSPD_101_R0=08ffcef486ab2000ab10dfb96aaca7c036776a17e732d05fffc1bd16e216804d

¹⁰⁹ Ünán, *TTK Şerhi*, 47-48.

Ünan ve Coşkun'un görüşünün aksine Yıldırım ise, “*reasürans ilişkisinde, sigortacılık konusunda iki uzmanın karşı karşıya geldiğini, her iki tarafın da sigortacılık uygulamasını ve hukukunu en ince ayrıntısına kadar bilmekte olduğunu, bu açıdan zayıf tarafın korunmasını gerektiren bir durumun bulunmadığını ve reasürans taraflarının çok geniş koruma sağlayan TTK'nın sigorta hukuku kitabının koruma kalkanı altına alınmasının isabetli olmadığını*”¹¹⁰ ifade etmiştir. Yazar, buna ek olarak, “*hükümün lafzının da aslında, kanun koyucunun reasürans ilişkisini TTK'nın sigorta ettireni koruyan emredici hükümler kalkanı altına almak istemediğini ortaya koyduğunu, TTK m. 1403'de geçen “dilediği şartlarla” ifadesinin, tarafların sigorta ettireni koruyan emredici hükümler engeline takılmadan sözleşme koşullarını istedikleri şekilde belirleyebileceklerini ortaya koyduğunu*”¹¹¹ belirterek TTK m. 1403'ün ve dolayısıyla reasürans sözleşmelerinin emredici hükümlere tâbi olmadığı kanaatine ulaşmıştır. Yine Koçak da “*TTK m. 1403 hükmündeki “dilediği şartlarla” ifadesinin TTK m. 1401- m. 1452 arasındaki emredici hükümlere bir istisna getirdiği şeklinde yorumlanmasının gerektiğini*”¹¹² savunmuştur. Yazar ayrıca “*bu kısımdaki emredici hükümlerin amaçsal yorumlanması gerektiğini, bu kapsamda reasürans sözleşmeleri açısından kanundaki düzenlemenin kapsamının amacını aştığını, diğer bir ifadeyle, örtülü boşluk bulunduğunu*”¹¹³ ileri sürmüş, bu sorunun, “*örtülü boşluklardaki amaca uygun sınırlama ilkesi doğrultusunda ilgili düzenlemelerin reasürans sözleşmeleri yönünden uygulanmaması şeklinde çözülebileceğini*”¹¹⁴ ifade ederek, reasürans sözleşmelerinin TTK m. 1401- m. 1452 arasında düzenlenen emredici hükümlere tâbi olmadığı ve TTK m. 1403'ün diğer emredici kurallara göre daha özel kanun niteliğini hâiz olduğu kanaatine ulaşmıştır.

Atamer ise 6102 sayılı Kanun'un Genel gerekçesinde ve Tasarıda yer alan “*tasarının emredici hükümlere ancak korunmaya değer bir menfaat varsa yer verdiğine*”¹¹⁵ ilişkin ifadeye atıfla TTK m. 1452 hükmündeki koruyucu (emredici) hükümlerin yalnızca bu maddede değinilen hükümler bakımından sonuç doğurduğunu belirtmiştir. Yazar ayrıca “*sigortaya ilişkin 6762 sayılı TTK hükümlerinin çoğunun emredici niteliğinden ötürü, sigortacılığın gelişmediği ve uygulamanın gereksinimleri sebebiyle emredici hükümlere aykırı işlemlerin yapıldığı gözetilerek, sektörün etkili bir şekilde gelişmesinin önünü açmak için, söz-*

¹¹⁰ Ali Haydar Yıldırım, *Sigortacının Koruma ve Kurtarma Masraflarından Sorumluluğu* (TTK m. 1448/f. 3-4), (İstanbul: Onikilevha, 2019), 20.

¹¹¹ Yıldırım, *Sigortacının Koruma*, 20.

¹¹² Koçak, *Reasürans*, 141.

¹¹³ Koçak, *Reasürans*, 141.

¹¹⁴ Koçak, *Reasürans*, 141.

¹¹⁵ Bkz. “TTK Genel Gerekçe”, 66, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Erişim Tarihi: Ekim 22, 2024, https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D23/Y2/T1/WebOnergeMetni/70f5fa31-0a3f-4910-bec9-77e0f8ba0bdf.pdf?TSPD_101_R0=08ffcef486ab2000ab10dfb96aaca7c036776a17e732d05fffc1bd16e216804d

*leşme özgürlüğüne kanunen yapılacak müdahalenin sınırlandırılmasının doğru görüldüğünün*¹¹⁶ de altını çizmiştir. Yazar her ne kadar reasürans sözleşmelerinin TTK m. 1401- m. 1452 arasında düzenlenmiş olan emredici hükümlere tâbi olup olmadığı konusunda bir değerlendirmede bulunmamış olsa da TTK'daki koruyucu (emredici) hükümlerin yalnızca bu maddede değinilen hükümler bakımından sonuç doğurduğunu belirtmiş olmasından dolayı, yazarın TTK m. 1403'ün ve dolayısıyla reasürans sözleşmelerinin emredici hükümlere tâbi olmadığı kanaatinde olduğu anlaşılmaktadır. Yine Atabek de 6762 s. mülga TTK'nın yürürlükte olduğu dönemde, reasürans sözleşmelerinin özel niteliklerinden dolayı, sigorta sözleşmelerine dair bütün emredici hükümlerin reasürans sözleşmeleri bakımından geçerli olamayacağını ifade etmiştir¹¹⁷.

Biz de TTK m. 1403 hükmünün, TTK m. 1452'de anılan hükümlerden birisi olmaması ve Kanun'un genel gerekçesinde yer alan *“tasarının emredici hükümlere ancak korunmaya değer bir menfaat varsa yer verdiği”* ilişkin ifade nedeniyle reasürans sözleşmelerinin TTK m. 1401- m. 1452 arasındaki emredici nitelikteki hükümlere tâbi olmadığı kanaatini paylaşmaktayız. Buna ek olarak, zarar sigortası sözleşmelerindeki zenginleşme yasağına ilişkin hükümlerin de (her ne kadar diğer zarar sigortası sözleşmelerinde kamu düzeni bakımından değerlendirilebilecek mâhiyette olsalar da) reasürans sözleşmeleri bakımından emredici nitelikte olduğu düşünülemez. Zira, bu yasağına ilişkin TTK m. 1459, m. 1463, m. 1465, m. 1467, m. 1472 hükümleri, reasürans sözleşmesinin düzenlendiği *“Sigorta Hukuku”* başlıklı 6. Kitabın *“Genel Hükümler”* başlıklı 1. kısmında değil *“Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler”* başlıklı 2. Kısımda düzenlenmiştir. Bu nedenle bu hükümlerin reasürans sözleşmeleri bakımından emredici nitelikte olduğu söylenemez. Dolayısıyla TTK'nın sigorta hukuku kitabında, hukuk seçimi ihtiva eden yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerine kamu düzeni gerekçesiyle müdahale edilebilmesine imkân tanıyan bir hükmün bulunmadığı kanaatindeyiz. Zira, TTK'da sigorta sözleşmeleri için kabul edilmiş olan emredici nitelikteki kuralların hiçbirisi reasürans sözleşmeleri için bağlayıcı nitelik taşımamaktadır. Bu doğrultuda, Ünan tarafından ileri sürülen ve reasürans sözleşmesinin TTK'da sigorta sözleşmesi için kabul edilen emredici hükümlere tâbi olmasından dolayı, yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerindeki *“reasürans sigorta hukukunun sigorta tüketicisini koruyan emredici kurallarının dışında tutan bir hukukun seçimine dair sözleşme hükümlerinin”* Türk mahkemelerince kamu düzeni gerekçesiyle dikkate alınmayacağı ve *“seçilen hukuk dikkate alınmaksızın Türk hukukunun uygulanma tehlikesinin bulunduğu”* şeklindeki görüşünün isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Ayrıca ifade etmek gerekir ki, reasürans sözleşmelerinin TTK'da yer alan emredici hükümlerden bir veya birkaçına tâbi olduğu

¹¹⁶ Atamer, “Zarar Sigortaları”, 43.

¹¹⁷ Atabek, *Reasürans*, 68.

bir an için kabul edilecek olsa dahi, sadece emredici hükümlere tâbi olmasından dolayı bu sözleşmelere kamu düzeni gerekçesiyle müdahale edilebilmesi bu müdahalenin yapılabilmesi için aranan şartlar ve MÖHUK m. 5'in lafzı bakımından imkân dahilinde değildir.

B. DOĞRUDAN UYGULANAN KURALLAR

Doğrudan uygulanan kuralların varlığı hâlinde, uyuşmazlık konusu olan yabancı unsurlu reasürans sözleşmesine, taraflarca uygulanması kararlaştırılan hukukun uygulanması mümkün olmaz. Bir diğer ifade ile hukuk seçimi dikkate alınmaksızın doğrudan uygulanan kuralı ihtiva eden hukuk uygulanır. Bu hukukun Türk hukuku olması halinde MÖHUK m. 6 gereğince Türk hukuku uygulanır. Bu hukukun sözleşmeyle sıkı ilişkili olan bir üçüncü devlet hukuku olması halinde ise MÖHUK m. 31 gereğince bu devlet hukukunun doğrudan uygulanan kurallarına etki tanınabilmesi mümkündür.

Türk doktrinde sigorta hukuku bakımından geçerli olabilecek ve doğrudan uygulanan kural olarak nitelendirilebilecek kurallara örnek olarak SK m. 15 gösterilmektedir¹¹⁸. Bu düzenlemenin ilk fıkrasına göre, Türkiye'de yerleşik kişiler, Türkiye'deki sigortalananabilir menfaatleri hakkındaki sigorta sözleşmelerini sadece Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketleri ile Türkiye'de yapabilirler. Devam eden fıkra ise bu kuralın istinası düzenlenmiş ve hangi türdeki sigorta sözleşmelerinin yurtdışındaki sigortacılarla yapılabileceği sayılmıştır. Kuralın istisnası içinde daha önce de ifade edildiği üzere, bazı sigorta sözleşmeleri de bulunmaktadır. Doktrinde Atamer, istisna (SK m. 15/II) kapsamında olmadığı hâlde yurtdışında yaptırılan sigorta sözleşmelerinden doğabilecek uyuşmazlıklarda, eğer bu uyuşmazlık Türk mahkemelerinin önüne gelirse SK m. 15/I'in MÖHUK m. 6 kapsamında doğrudan uygulanan kural olarak sayılması gerektiğini ifade etmiştir. Yazara göre, bu durumda yani SK m. 15/I e aykırı şekilde yabancı sigortacı ile yapılan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda TTK m. 1401/II- c. 2 uygulanmalıdır. TTK m. 1401/II- c. 1 "*Ruhsatsız bir şirket ile onun bu durumunu bilerek yapılan sigorta sözleşmeleri hakkında Türk Borçlar Kanunu'nun 604 ve 605'inci maddeleri uygulanır.*" şeklindedir. TBK m. 604 ve TBK m. 605, kumar ve bahise ilişkin

¹¹⁸ Kerim Atamer, "Yargıtay Kararları Işığında Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Sorunlar ve Gelişmeler", XXIII. *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Editör Başak Şit, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2009), 254-255; K. Sedat Sirmen, "Türk Kanunları İhtilafı Hukukunda Zarar Sigortalı Kapsamına Giren Milletlerarası Unsurlu Sigorta Akitlerine Uygulanacak Hukuk", *BATİDER* 26, S. 3, (2010), 62. Sigorta denetim hukuku bakımından ise, doktrinde Sigortacılık Kanunu m. 2/I hükmünün doğrudan uygulanan kural olarak kabul edilebileceği ifade edilmiştir. Bkz. Cemil Güner, *Milletlerarası Unsurlu Acente İlişkisine Uygulanacak Hukuk*, (Ankara: Adalet 2014), 213. Yazar, SK m. 2/I uyarınca acentenin, nam ve hesabına sigorta sözleşmesine aracılık ettiği veya yaptığı kişilerin yalnızca sigorta şirketi olması şartının, sözleşme yapma ehliyetini sınırlandıran nitelikli bir doğrudan uygulanan kural olarak kabul edilebileceğini, zira SK m. 3/I'e göre, Türkiye'de faaliyet gösterecek sigorta şirketlerinin, Türk ya da yabancı olup olmadığına bakılmaksızın, anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şartının arandığını ifade etmiştir.

düzenlemelerdir. Yani, ruhsatsız sigortacılarla yapılan sigorta sözleşmeleri sigorta sözleşmesi olarak kabul edilmeyecek, hukukî işlem kumar ve bahis olarak görülecektir. TTK m. 1401/II- c. 2’de ise Türkiye’de yerleşik olmayan sigorta şirketleriyle kurulan sigorta sözleşmelerinde bu hükmün uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Yani, SK m. 15/I e aykırı olarak, Türkiye’de yerleşik olmayan sigorta şirketleriyle kurulan sigorta sözleşmeleri kumar ve bahis olarak değerlendirilmez. Sonuç olarak bu sözleşmelerin sigorta sözleşmesi vasfı korunur. Fakat bu durumda da bu sözleşmenin hangi hukuka tâbi olduğu sorusu gündeme gelir. Yazarın bu konuda herhangi bir açıklaması bulunmamaktadır. Kanaatimizce, SK m. 15’in doğrudan uygulanan kural olarak kabul edilmesinden dolayı m. 15/I’e aykırı olarak yapılan ve TTK m. 1401/II- c. 2 uyarınca geçerli olduğu kabul edilen sigorta sözleşmelerinde, varsa hukuk seçimi dikkate alınmaz ve esasa Türk hukuku uygulanır.

Sigorta sözleşmeleri bakımından durum bu olmakla birlikte söz konusu hükümlerin yabancı unsurlu reasürans sözleşmeleri bakımından aynı etkiyi doğurup doğurmayacağını söyleyebilmek için ise kanaatimizce mevzuatın bütüncül olarak ele alınması gerekir. Yani SK m. 15, TTK m. 1401/II- c. 2 hükümleri ile 06.07.2007 tarihli ve 2007/12467 sayılı “Sigortacılık Sektöründeki Uluslararası Faaliyetlere İlişkin Karar”¹¹⁹ başlıklı Bakanlar Kurulu Kararının birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Yukarıda da anıldığı üzere Karar’ın “Sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri” başlıklı 1. maddesinde “*yabancı sigorta şirketleri ile yabancı reasürans şirketlerinin, Türkiye’de ancak şube açmak suretiyle faaliyet gösterebileceği*” düzenlenmiştir. Bu hüküm ile, himaye ettikleri rizikolar için reasürans himayesine ihtiyaç duyan Türk sigorta ve reasürans şirketlerinin Türkiye’de şubesi bulunan yabancı reasürans şirketleri ile reasürans sözleşmesi yapabilmesine imkân tanınmıştır. Hükmün lafzından yabancı reasürans şirketlerinin Türkiye’de yalnızca şubeleri aracılığıyla reasürans sözleşmesi yapmasının mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de şubesi bulunmayan yabancı reasürans şirketleriyle kurulacak hukukî ilişkilerde ise, Genelge’de teklif olarak anılan ancak borçlar hukuku anlamında öneriye davet niteliğini hâiz olacak bir teklifle (sigortacının reasüröre yönelteceği bir öneriye davetle) bu sürecin başlayabilmesi mümkündür. Bu durumda, anılan hükümlerin doğrudan uygulanan kural addedilerek, reasürans sözleşmesine tatbiki ve sözleşme statüsü olarak tespit edilen hukukun uygulanmasının engellenmesi beklenemez. Zira bu durumda sözleşme tamamen Türk mevzuatına uygun olarak kurulmuştur. Herhangi bir yaptırımın söz konusu olmaması gerekir.

Bununla birlikte Türkiye’de şubesi bulunmayan yabancı reasürans şirketlerinin Türkiye’de Genelge’ye aykırı biçimde faaliyet göstermesi ve Türkiye’de yerleşik bir sigortacıdan/ reasürörden teklif (öneriye davet) almadan acenteleri vasıtasıyla reasürans/retrosesyon sözleşmesi önerisinde bulunması halinde, bu şekilde kurulan ve taraflarınca yabancı hukuka tâbi olması kararlaştırılan reasü-

¹¹⁹ Bkz. Yukarıda 35 no.lu dipnot.

rans sözleşmesine Türk hukukundaki anılan doğrudan uygulanan kuralların tatbik edilmesi ihtimali ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, TTK m. 1401/II- c. 2 hükmü gereğince, Türkiye’de yerleşik olmayan ve TTK’ya göre ruhsatsız olduğu değerlendirilen yabancı reasürans şirketi ile yapılan reasürans sözleşmelerinde varsa hukuk seçimi dikkate alınmamalı ve esasa Türk hukuku uygulanmalıdır¹²⁰. Türk sigorta ve reasürans şirketlerinin genelde anılan teklifi brokerler aracılığıyla yapması halinde ise, broker ve sigorta ettiren niteliğindeki sigorta ve reasürans şirketleri arasındaki sözleşme ile brokerin bu konuda yetkilendirilip yetkilendirilmediğinin tespit edilmesi gerekir. Bu durumda, sigorta ettiren tarafından teklif yapmak üzere yetkilendirilmiş brokerin yaptığı teklif sonucu kurulan reasürans sözleşmeleri mevzuata uygun kabul edilmeli, sadece yabancı reasürörlerden teklif getirmekle yetkilendirilmiş brokerin ilettiği teklif sonucu kurulan reasürans sözleşmesine MÖHUK m. 6 kapsamında müdahale edilmelidir. Zira, Türk hukukunda sigorta brokerlerinin sigorta ettireni temsil yetkisini hâiz olmadığı sadece aracı vasfına sahip olmadığı ifade edilmektedir¹²¹.

Kanaatimizce aynı durum SK m. 15/II’deki yasağı aşmak amacıyla “*fronting*” işlemine başvurularak kurulan “reassürans” görünümlü sigorta sözleşmeleri bakımından da geçerli olmalı, bu durumda da yabancı reassürans şirketi ile yapılan reassürans sözleşmelerinde varsa hukuk seçimi dikkate alınmamalı ve esasa Türk hukuku uygulanmalıdır. Ancak burada “*fronting*” işlemine başvurularak kurulan “reassürans” görünümlü sigorta sözleşmesinin SK m. 15/II’de sayılan sigorta sözleşmesi türlerinden birisi olması hâlinin ayırık tutulması gerektiği kanaatindeyiz. Zira, bu sözleşmeler hâlihazırda kanun koyucu tarafından yurtdışından yaptırılmasına izin verilen fakat başka bir sözleşme paravan olarak kullanılmak suretiyle yapılan sözleşmelerdir. Bu nedenle, Türk hukukundaki doğrudan uygulanan kuralların tatbiki yoluyla bu sözleşmelerdeki hukuk seçimlerinin dikkate alınmaması ve esasa Türk hukukunun uygulanması yaptırımının uygulanması ölçülü olmayacaktır. Burada tek amaç bu konuda daha uzman bir sigortacıdan sigorta himayesi temin etmek olabilir. Bu amacın gerçekleşmesi de kanaatimizce doğrudan uygulanan kuralların tatbiki ile korunması amaçlanan “devletin malî, iktisadî ve sosyal politikasını” ihlal edecek veya “devletin organizasyonunu” tehdit edecek nitelikte ve ağırlıkta değildir. Bununla birlikte, “*fronting*” işlemine başvurularak kurulan “reassürans” görünümlü sigorta sözleşmesinin SK m. 15/II’de sayılan sigorta sözleşmesi türlerinden birisi olmaması hâlinde ise yabancı reassürans şirketi ile yapılan reassürans sözleşmelerindeki hukuk seçiminin dikkate alınmaması ve esasa Türk hukuku uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

¹²⁰ Sala bu şekilde kurulan ve normal şartlarda kurulacak sigorta sözleşmesini idarî olarak denetlemeye yetkili hukukun emredici kurallarını “atlatmak” amacıyla “*fronting*” işlemine başvurularak kurulan “reassürans” görünümlü sigorta sözleşmelerinin atlatılmaya çalışılan hukuk tarafından geçersiz dâhi sayılabileceğini ifade etmektedir. Bkz. Sala, *Internationales*, 66.

¹²¹ Kender, *Sigorta Hukuku*, 135.

SONUÇ

Reasürans sözleşmeleri, sigortacılara akdettikleri sigorta sözleşmeleri kapsamında himaye etmeyi üstlendiği rizikolar için güvence sağlamakla birlikte sigortacıların taşıdıkları rizikoların dağıtılmasına da hizmet eder. Söz konusu sözleşmeler, reasürans sözleşmesine sedan olarak iştirak eden sigortacıyla sigorta sözleşmesi akdeden sigorta ettirenlere dolaylı bir koruma sağlaması bakımından da önemlidir. Sigortacıların reasürans himayesini, başka bir ülkede faaliyet gösteren yabancı bir reasürörden temin etmesi halinde ise ülke içindeki rizikolar başka ülkelere dağıtılmış olur ve reasürans sözleşmesi yabancı unsur kazanır. Reasürans sözleşmeleri bazen temelde bir reasürans ilişkisi kurma amacından ziyade sigorta ettirenle reasürör arasında sigorta ilişkisi kurma amacıyla da yapılmaktadır. Bu durumda reasürans adı altında yapılan sözleşmelerinin vasıflandırılması ve gerçekten reasürans vasfını hâiz olan sözleşmelerin, yabancı unsurlu bir reasürans sözleşmesi olarak değerlendirilerek, gerçekte sigorta sözleşmesi kurma amacıyla yapılan sözleşmelerden bazı konularda farklı değerlendirilmesi gerekir. Zira, reasürans birçok hukuk sisteminde gerek sigorta sözleşmeleri hukuku gerekse de sigorta denetim hukuku anlamında farklı düzenlemelere tâbi tutulmuştur.

Reasürans sözleşmeleri, ticari olarak genelde birbirine denk güce sahip taraflar arasında yapıldığı için taraflar hem sözleşme içeriğini hem de bu sözleşmeye uygulanacak hukuku serbestçe kararlaştırabilirler. Tarafların açık veya zımnî bir hukuk seçimi yapmadığı hallerde ise uygulanacak hukuk tıpkı diğer borç sözleşmeleri gibi, sözleşmelere uygulanacak hukuka ilişkin objektif bağlama kurallarına göre tespit edilir. Bu hâlde ise karakteristik edim borcu kavramı karşımıza çıkar. Reasürans sözleşmelerinde karakteristik edimin reasürörün edimi olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle de açık veya zımnî bir hukuk seçimi ihtiva etmeyen reasürans sözleşmelerinin esasına karakteristik edim borçlusunun işyeri hukuku uygulanır. Bu durum hem Türkiye'nin ıktibas ettiğı Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde hem de Avrupa Birliğı hukukunda aynı şekilde düzenlenmiştir.

Reasürans ilişkileri, sigortacılar tarafından reasürörlerle kurulabileceğı gibi, aynı veya benzer rizikoları himaye eden sigortacıların kuracağı yahut üyelik yoluyla dâhil olabileceğı reasürans havuzları yoluyla da kurulabilir. Bu durumda havuz üyeleri arasında karşılıklı bir reasürans ilişkisi kurulmuş olur. Bu ilişkinin yabancı unsurlu olması halinde, taraflar ilgili havuz ve üyeleri arasındaki akdî ilişkiyi idare eden hukukun çizdiği sınırlar dâhilinde, hukuk seçimi de yapılabilirler. Ayrıca, havuzların uluslararası ölçekte kurulması hâlinde ise, havuza üyelik yoluyla temin edilen reasürans himayesi de uluslararası nitelik kazanır.

Sözleşme statüsü olarak taraflarca seçilen veya objektif bağlama kurallarının tatbiki neticesinde ortaya çıkan hukukun uygulanması her hâl ve şartta mümkün olmayabilir. Zira, yabancı unsurlu reasürans sözleşmeleri çeşitli sebeplerle kamu

düzeni müdahalesine uğrayabilir ve/veya doğrudan uygulanan kuralların tatbiki zorunluluk arz edebilir.

Bu çerçevede, çalışma ile yabancı unsurlu reasürans sözleşmeleri bakımından şu sonuçlara varılmıştır:

- 1- Türk hukukunda yabancı unsurlu reasürans sözleşmeleri emredici düzenlemeler nedeniyle ancak yabancı reasürörlerin Türkiye’de şubelerinin bulunması halinde mümkündür. Fakat, reasürans ilişkisi kurulması teklifinin sedan sıfatı kazanacak olan sigortacıdan gelmesi halinde bu şartın varlığı aranmaz ve reasürans ilişkisi bu halde de hukuka uygun şekilde kurulmuş olur.
- 2- Yabancı unsurlu reasürans sözleşmelerinde tarafların hukuk seçimi yapabildiği bakımından herhangi bir sınırlama yahut kısıtlama bulunmamaktadır. Zira, bu sözleşmelerde kanunlar ihtilâfı bakımından menfaatlerinin korunması zarurî görülen herhangi bir zayıf taraf bulunmamaktadır.
- 3- Reasürans havuzları, her ne kadar üyelikte birlikte üyelerine reasürans himayesi tesis etse de taraflar arasındaki hukukî ilişkinin kaynağı reasürans sözleşmesi değil üyelik sözleşmesidir. Bu bakımdan bu ilişkilere uygulanacak hukukun tayininde, ilgili havuz üyeliğinin vasıflandırılması büyük önem arz eder.
- 4- Sigortacılık ve dolayısıyla reasürans ancak devletlerin verdiği ruhsatla yapılabilen ve yoğun şekilde düzenlemeye tâbi bir işkolu olduğu için, sözleşme statüsü olarak taraflarca seçilen veya objektif bağlama kurallarının tatbiki neticesinde ortaya çıkan hukukun uygulanması her zaman mümkün olmayabilir. Zira, Türk hukukundaki konuya ilişkin bazı emredici kuralların kamu düzeni müdahalesine esas alınması veya doğrudan uygulanan kural olarak kabulü mümkündür. Bu kapsamda, Türk hukukunda MÖHUK m. 5 anlamında reasürans sözleşmesine uygulanması kararlaştırılan hukukun kamu düzeni müdahalesi ile engellenmesini sağlayabilecek ve bu konuda esas alınabilecek bir hükmün varlığına rastlanılmamıştır. Bununla birlikte, özellikle SK m. 15/II hükmünün uygulamasından kaçınabilmek amacıyla “*fronting*” işlemiyle kurulan yabancı unsurlu reasürans sözleşmeleri ve Türkiye’de şubesi bulunmayan yabancı reasürörlerle ilgili Genelge hükümlerine aykırı şekilde kurulan sözleşmeler bakımından SK m. 15/II ve TTK m. 1401 hükümleri doğrudan uygulanan kurallar olarak kabul edilmeli ve esasa Türk hukuku uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, Serdar. *Kulüp Sigortası (Protection & Indemnity)*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008.
- Acınan, Hilmi ve Akhisar, İlyas, *Reasürans*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014.
- Alzheimer, Alois. “Die Internationale Rückversicherung”, *Jahre der Wende, 1968- 1978, Bestandsaufnahme eines Jahrzehnts; Alex Möller zum 75. Geburtstag*, Editör Robert Schwebler ve Walter Föhrenbach, Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 1978.
- Armbrüster, Christian. *Privatversicherungsrecht*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2019.
- Atabek, Reşat. *Reasürans Hukuku*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1974.
- Atamer, Kerim. “Yargıtay Kararları Işığında Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Sorunlar ve Gelişmeler”, *XXIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Editör Başak Şit, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2009.
- Atamer, Kerim. “Yeni Türk ticaret kanunu uyarınca “Zarar sigortaları”na giriş”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 27, S. 1 (2011): 21-106.
- Bruck, Ernst, Möller, Hans, Dörner, Heinrich, “Rom I”, *Versicherungsvertragsgesetz Grosskommentar*, Editör Horst Baumann, Roland Michael Beckmann, Katharina Johanssen, Ralf Johanssen ve Robert Koch, Berlin/Boston: De Gruyter, 2013.
- Bruck, Ernst, Möller, Hans, Echarti, Charlotte ve Labes, Hubertus, “§ 209- Rückversicherung”, *Versicherungsvertragsgesetz Grosskommentar*, Editör Horst Baumann, Roland Michael Beckmann, Katharina Johanssen, Ralf Johanssen ve Robert Koch, Berlin/Boston: De Gruyter, 2013.
- Collins, Lawrence. *Dicey, Morris and Collins on the conflict of laws*, Vol. 2, London: Sweet and Maxwell, 2012.
- Coşkun, Mahmut. *Sigorta Hukuku*, Ankara: Seçkin, 2024.
- Cox, Raymond, Merrett, Louise ve Smith, Marcus, *Private International Law of Reinsurance and Insurance*, London: Informa, 2006.
- Çalışkan, Yusuf. “UNIDROIT’nın Özel Hukuka İlişkin Çalışmalarına Genel Bir Bakış”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 41, S. 2, (2021): 463-481.
- Demir Gökyayla, Cemile. *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni*, Ankara: Seçkin, 2001.
- Demirkol, Berk. *Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.
- Doğan, Vahit. *Milletlerarası Özel Hukuk*, Ankara: Savaş, 2020.
- Edelman, Colin ve Burns, Eric, *The Law of Reinsurance*, Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Ekşi, Nuray. *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk*, İstanbul: Beta, 2012.
- Eren, Fikret ve Dönmez, Ünsal, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi*, C. 1, Ankara: Yetkin, 2023.
- Fricke, Martin. “Das Internationale Privatrecht der Versicherungsverträge nach Inkrafttreten der Rom-I VO”, *Zeitschrift für Versicherungsrecht, Haftungs- und Schadensrecht* 59, (2008): 443-454.

- Güner, Cemil. *Milletlerarası Unsurlu Acente İlişkisine Uygulanacak Hukuk*, Ankara: Adalet 2014.
- Güngör, Gülin. “Mâlî Yeterlilik II Direktifi IV. Başlık Kapsamındaki Sigorta İşletmelerinin AB İçi Sınırşıcı Yeniden Yapılandırılması ve İflâs Yolu ile Tasfiyesi”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 37, S. 2, (2017): 439-472.
- Güngör, Gülin. *Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması*, Ankara: Yetkin, 2000.
- Güngör, Gülin. *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, Ankara: Yetkin, 2021.
- Gürses, Özlem. *Marine Insurance Law*, London: Routledge, 2015.
- Gürses, Özlem. *Reinsuring Clauses*, London: Routledge, 2010.
- Hacıömeroğlu, A. Oğuzhan. “Zorunlu Sorumluluk Sigortacısının Sonraki Sorumluluğu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 36, S. 2, (2020): 165-192.
- Işık, Halil Alperen. *Denizcilik Sigortalarına Uygulanacak Hukuk*, Ankara: Seçkin, 2024.
- Kender, Rayegan. *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, İstanbul: Onikilevha, 2016.
- Koçak, Hakan. *Reasürans Sözleşmeleri*, Ankara: Seçkin, 2023.
- Kök, Aslı. *Roma I Tüzüğü Işığında Milletlerarası Unsurlu Sigorta Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilâfi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2011.
- Lewis, Richard. “The Relationship Between Tort Law and Insurance in England and Wales”, *Tort Law and Liability Insurance*, Editör Gerhard Wagner, Wien: Springer, 2005.
- Looschelders, Dirk ve Smarowos, Kirstin. “Das Internationale Versicherungsvertragsrecht nach Inkrafttreten der Rom I-Verordnung”, *Zeitschrift für Versicherungsrecht, Haftungs- und Schadensrecht* 61, (2010): 1-10.
- Looschelders, Dirk. “Das Internationale Privatrecht der Rückversicherung”, *Rückversicherungsrecht*, Editör Dieter W. Lür ve Andreas Schwepcke, München: Beck, 2013.
- Lüttringhaus, Jan D.. “Neue Wege zur internationalen Restrukturierung europäischer Erst- und Rückversicherungsunternehmen”, *Zeitschrift für Versicherungsrecht, Haftungs- und Schadensrecht* 59, (2008): 1036-1043.
- Merkin, Robert M., Hodgson, Laura ve Tyldesley, Peter J., *Colinvaux’s Law of Insurance*, London: Thomson Reuters, 2019.
- Nomer, Cahit. “Türkiye’de Reasürans İnhisarı”, *Sigorta Hukuku Dergisi* 2, S. 1-2, (1984): 7-26.
- Nomer, Ergin. *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul: Beta, 2021.
- Omağ, Merih Kemal. “Türk Hukukunda Mecburi Sigortalara ve Sorunlarına Genel Bir Bakış”, *Zorunlu Sigortalılar Paneli*, İstanbul: Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1993.
- Özel, Sibel, Erkan, Mustafa, Pürselim, Hatice Selin ve Karaca, Hüseyin Akif, *Milletlerarası Özel Hukuk*, İstanbul: Onikilevha, 2024.
- Perner, Stefan. “Das Internationale Versicherungsvertragsrecht nach Rom I”, *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 28, (2009): 218-222.
- Prölss, Erich. *Zwischenstaatliches Rückversicherungsvertragsrecht*, Rostock: Carl Hinstorffs Verlag/ Rostock İ.M., 1942.

- Ragno, Francesca. “Article 2, 3, 6”, *Rome I Regulation (Pocket Commentary)*, Editör Franco Ferrari, München: Sellier, 2015.
- Ramos, Thiago Moutinho. *Reinsurance contracts and back to back presumption: A comparative study between English and Norwegian law*, LL. M. Thesis, Oslo: University of Oslo Faculty of Law, 2013.
- Reymond, Philippe. “Akit Serbestisine ve Teamüle Terkedilen Bir Alan: Mükerrer Sigorta”, Çev. Akar Öçal, *Sigorta Hukuku Dergisi* 1, S. 3-4, (1983): 243-253.
- Roth, Wulf-Henning. *Internationales Versicherungsvertragsrecht*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1985.
- Rühl, Giesela ve Lüttringhaus, Jan D.. “Reinsurance contracts”: *Encyclopedia of Private International Law*, Vol. 2, Editör Jürgen Basedow, Giesela Rühl, Franco Ferrari, Pedro Alberto de Miguel Asensio, Cheltenham/ Northampton: Edward Elgar Publishing, 2017.
- Sala, Rosa Miquel. *Internationales Versicherungsvertragsrecht nach der Rom I-VO*, Jena: Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2017.
- Schwampe, Dieter. “P&I-Versicherung, Seehaftung”, *Transportversicherungsrecht*, Editör Karl-Heinz Thume, Harald de la Motte ve Henning C. Ehlers, München: Beck, 2011.
- Sirmen, Kazım Sedat. *Zarar Sigortaları Kapsamına Giren Sigorta Akitlerinden Doğan Kanunlar İhtilâfi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Sirmen, Kazım Sedat. “Türk Kanunlar İhtilâfi Hukukunda Zarar Sigortaları Kapsamına Giren Milletlerarası Unsurlu Sigorta Akitlerine Uygulanacak Hukuk”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 26, S. 3, (2010): 41-66.
- Staudinger, Ansgar. “Internationales Versicherungsvertragsrecht - (k)ein Thema für Rom I?”, *Ein neues Internationales Vertragsrecht für Europa - Der Vorschlag für eine Rom I-Verordnung*, Editör Franco Ferrari ve Stefan Leible, Jena: Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2007.
- Şanlı, Cemal, Esen, Emre ve Ataman Figanmeşe, İnci, *Milletlerarası Özel Hukuk*, İstanbul: Beta, 2024.
- Tarman, Zeynep Derya. “Avrupa Birliği Kanunlar İhtilâfi Kuralları”, *Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku*, Editör Işıl Özkan, Ceyda Süral ve Uğur Tütüncübaşı, Ankara: Adalet, 2016.
- Tekinalp, Gülören. *Milletlerarası Özel Hukuk*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020.
- Thomas, Rhidian. “Direct and third-party claims against P&I Clubs”, *The Modern Law of Marine Insurance*, Vol. 5, Editör D. Rhidian Thomas, London: Informa 2023.
- Uğur, Aynaz. “Milletlerarası Özel Hukukta Uygulanacak Hukuka Kamu Düzeni Müdahalesi”, *Journal of Social and Humanities Sciences Research* 9, S. 82, (2022): 874-881.
- Ünan, Samim. “Yeni Zorunlu Sorumluluk Sigortaları Öngörülürken Dikkate Alınması Gerekli Olan Hukuk İlkeleri”, *Zorunlu Sigortalar Paneli*, İstanbul: Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1993.
- Ünan, Samim. *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku*, C. 1, İstanbul: Onikilevha, 2016.
- Yıldırım, Ali Haydar. *Sigortacının Koruma ve Kurtarma Masraflarından Sorumluluğu (TTK m. 1448/f. 3-4)*, İstanbul: Onikilevha, 2019.